

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ НІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ**

До захисту допустити:
Завідувач кафедри

_____ Голюк О.А.

(підпис) (ПІБ завідувача кафедри)

«_____» _____ 2025 р.

**«ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ
(НА ПРИКЛАДІ УРОКІВ ЯДС)»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої
освіти освітньо-професійної
програми «Початкова освіта»
Неделько Поліни Едуардівни
Науковий керівник:
кандидат філол. наук, доцент
Нетреба М.М.

Рецензент: Кіор О.М., директорка КЗ
«Гімназія зі структурним підрозділом
початкової школи 17 Маріупольської
міської ради Донецької області»

Кваліфікаційна робота
захищена з оцінкою _____ Секретар ЕК _____
«_____» _____ 2025 р.

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	8
1.1. Використання методу проєктів як психолого-педагогічна проблема.....	8
1.2. Специфіка організації проєктної діяльності у початковій школі....	22
1.3. Аналіз навчальних програм та підручників для інтегрованого курсу «Я досліджую світ» щодо використання методу проєктів.....	32
Висновки до розділу 1	38
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	40
2.1. Використання методу проєктів на уроках «Я досліджую світ» (за результатами констатувального експерименту).....	40
2.2. Методичні рекомендації щодо організації проєктної діяльності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».....	50
Висновки до розділу 2.....	62
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні перетворення в системі загальної середньої освіти стали поштовхом до суттєвого переосмислення й оновлення підходів до організації початкової освіти. У зв'язку з цим виникла потреба у створенні нової освітньої моделі, яка відповідає б вимогам сьогодення та забезпечувала перехід від застарілих, переважно репродуктивних форм засвоєння знань, умінь і навичок до розвитку комплексу ключових компетентностей та особистісних якостей здобувачів освіти. Основна увага нині приділяється формуванню компетентної, вільної, креативної особистості інноваційного типу, здатної жити, діяти та постійно оволодівати знаннями в середовищі динамічного, відкритого, інформаційного суспільства.

В умовах Нової української школи пріоритетною метою освітнього процесу є всебічний і гармонійний розвиток дитини як самостійної особистості, здатної до ефективної взаємодії з навколишнім середовищем, адаптації до змін, оволодіння сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, а також до постійного саморозвитку, самоосвіти й самовдосконалення впродовж усього життя [56]. Для реалізації зазначених вище завдань необхідне не лише змістове оновлення процесу навчання, але й активне впровадження новітніх освітніх технологій, що відповідають потребам і можливостям дітей молодшого шкільного віку. Організація освітнього процесу у початкових класах повинна базуватися на дитиноцентрованому, особистісно орієнтованому, компетентнісному та діяльнісному підходах, які враховують індивідуальні особливості кожного здобувача освіти.

Для вирішення завдань, визначених Новою українською школою, надзвичайно важливо створити освітнє середовище, у якому навчальна діяльність гармонійно поєднуватиметься з творчою, ігровою та

дослідницькою активністю. Такий підхід сприяє не лише глибшому засвоєнню знань, а й розвитку критичного мислення, здатності розв'язувати нестандартні задачі, проявляти ініціативу та самостійність. Саме через інтеграцію різних знань та різних форм діяльності у молодших школярів формується позитивна внутрішня мотивація до навчання та розкриваються індивідуальні здібності кожної дитини.

Інтеграція в освітньому процесі початкової школи розглядається як один із ключових механізмів наближення змісту навчальних дисциплін до внутрішнього світу дитини. Такий підхід дозволяє враховувати особливості дитячого сприйняття нової інформації, сприяє формуванню цілісного бачення навколишньої реальності, усуваючи фрагментарність знань, яка заважає глибшому її розумінню й усвідомленню. У теорії та практиці вітчизняної початкової освіти особливий акцент сьогодні робиться на зв'язку освітнього процесу з реальним життям і практичним застосуванням набутих знань, уявлень і навичок у повсякденних ситуаціях. Через обмежений життєвий досвід молодших школярів необхідно систематично залучати їх до аналізу власних вражень, опираючись на чуттєве пізнання та дослідницьку діяльність, пов'язану з вивченням об'єктів і явищ навколишнього світу.

Однією з ефективних форм реалізації інтеграції є проектна діяльність, яка створює сприятливі умови для формування ключових компетентностей, передбачених Державним стандартом початкової освіти. Вона не лише сприяє інтелектуальному й творчому розвитку молодших школярів, а й відповідає сучасному запиту суспільства на впровадження інтегрованого підходу до навчання.

Актуальність питання організації проектної діяльності учнів початкових класів підкреслюється у провідних нормативно-правових актах, що регулюють освітню сферу України. Зокрема, її важливість відображена у положеннях Закону України «Про освіту», Закону України «Про загальну

середню освіту» (2017), Державному стандарті початкової освіти (2018 року), а також у Концепції «Нова українська школа» (2017).

Метод проєктів був предметом вивчення багатьох науковців і методистів. Його концептуальні засади заклали американські педагоги Джон Дьюї та Вільям Кілпатрик.

Питанням організації навчання із використанням цього методу присвячено праці таких дослідників, як Є. Коллінгс, В. Гузеєв, О. Пометун, Г. Селевко, С. Шацький. Сьогодні проблему застосування проєктного підходу до навчання у закладах загальної середньої освіти досліджують провідні науковці О. Коберник, В. Тименко, В. Вдовченко, Н. Котелянець, Л. Кравчук та інші. Ідеї організації проєктної діяльності як засобу технологічної освіти молодших школярів розкрито у дослідженнях Н. Гавриш, Н. Котелянець, Т. Мачачі, В. Сидоренка, С. Симоненка, В. Сироти, Г. Тарасенко, Т. Шевчук та інших. Деякі аспекти проєктної діяльності саме у початковій школі розглядали у своїх роботах Т. Башинська, Л. Коваль, О. Онопрієнко, В. Тименко та інші.

Особливу увагу змістовому наповненню та реалізації інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у контексті Нової української школи приділяли науковці й методисти, зокрема І. Андрусенко, Н. Бібік, Т. Воронцова, О. Савченко та інші, які зробили вагомий внесок у формування сучасного підходу до інтегрованого навчання в початкових класах. У своїх наукових працях зазначені вище дослідники розглядають історичні передумови застосування методу проєктів як у вітчизняній, так і в зарубіжній освітній практиці. Вони підкреслюють важливу роль цього методу у впровадженні принципів гуманістично орієнтованої освіти, яка ставить у центр уваги розвиток особистості дитини. Також автори аналізують різні методичні підходи до організації проєктної діяльності школярів, акцентуючи увагу на типах, структурах і класифікації проєктів, що використовуються в освітньому процесі.

Проте питання використання методу проєктів як дієвого механізму формування компетентностей учнів початкової школи у межах викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» ще гаразд не вивчене. У зв'язку з недостатнім рівнем наукового опрацювання зазначеної проблеми, а також потребою в її глибокому, системному та цілісному дослідженні, виникла потреба звернутися до теми «**Використання методу проєктів у початковій школі (на прикладі уроків «ЯДС»)**».

Мета дослідження полягає в розкритті технології та обґрунтуванні умов використання методу проєктів при вивченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Для досягнення поставленої мети сформульовано **такі завдання дослідження:**

1. Схарактеризувати базові поняття дослідження та розкрити психолого-педагогічну сутність методу проєктів.
2. Обґрунтувати можливості використання методу проєктів у межах викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ».
3. Проаналізувати стан використання проєктної діяльності у практиці вчителів початкової школи.
4. Розробити методичні рекомендації для вчителів щодо використання технологій проєктів на уроках «Я досліджую світ».

Об'єкт дослідження: освітній процес у початковій школі.

Предмет дослідження: проєктна діяльність учнів початкової школи на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Для реалізації мети й завдань кваліфікаційної роботи було обрано такі **методи дослідження:**

- 1) теоретичні: аналіз науково-педагогічної, психолого-методичної літератури; порівняння та синтез аналітичної інформації; теоретичне осмислення та узагальнення передового педагогічного досвіду вчителів у контексті досліджуваної проблеми – для уточнення базових понять

дослідження, визначення можливостей методу проєктів як дієвої технології формування комплексу компетентностей учнів початкової школи;

2) емпіричні: анкетування; зовнішнє спостереження, аналіз творчих робіт учнів з метою визначення рівня їх мислення, аргументації, ступеня занурення у проблему та вміння її вирішувати тощо; усне опитування вчителів загальноосвітніх шкіл з метою виявлення ступеня використання ними методу проєктів;

3) статистичні: кількісний та якісний аналіз отриманих даних; статистична обробка результатів на всіх етапах дослідження.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали наукового дослідження можуть бути використані вчителями початкових класів в освітньому процесі початкової школи у межах викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», а також у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів у закладах вищої педагогічної освіти.

Експериментальна база. Дослідження проводилося на базі закладів загальної середньої освіти Житомирської області із залученням учнів третіх класів та їхніх батьків. До анкетування було залучено 15 учителів, 60 учнів, 30 батьків молодших школярів.

Апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалася шляхом обговорення на науково-практичній конференції «Програмадський вектор університетської освіти у викликах сьогодення» (Київ, 2025 р.), а також на науково-методичному семінарі «Педагогічна майстерня майбутнього фахівця» кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету.

Основні результати здійсненого нами дослідження відображено в 1 тезах та 1 статті у збірнику наукових праць «Магістерські студії психолого-педагогічного факультету Маріупольського державного університету».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків,

списку використаних джерел (76 найменувань, з них 6 – іноземними мовами). У роботі представлено 4 додатки на 15 сторінках. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 79 сторінок, основний зміст представлено на 68 сторінках. Робота містить 7 таблиць та 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

1.1. Використання методу проєктів як психолого-педагогічна проблема

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до особистості: зростає потреба у формуванні активних, ініціативних громадян, здатних швидко адаптуватися до динамічних соціально-економічних змін, самостійно обирати життєвий шлях, реалізовувати себе у професійній сфері, громадському житті та культурному середовищі. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває пошук інноваційних підходів до навчання та виховання дітей, які сприяють розвитку критичного мислення, творчого потенціалу, а також ініціативності кожного учня [1].

Одним із ключових підходів, що має значний вплив на розвиток особистості школяра й підсилює освітній потенціал навчальних програм, є проєктна діяльність. Цей метод навчання, що має глибокий розвивальний ефект, передбачає активне залучення здобувачів освіти до самостійного дослідження, вирішення практичних завдань і створення власного освітнього продукту [7].

Ідея застосування проєктного методу в освіті належить відомому американському філософу та педагогу Джону Дьюї, який понад сто років тому заклав підвалини концепції «навчання через діяльність». Уже в першій половині ХХ століття він запропонував новий підхід до шкільної освіти, що передбачав тісний зв'язок навчання з реальним життям, орієнтацію на інтереси та потреби дитини, індивідуалізацію освітнього процесу та пріоритет трудового виховання [11].

Термін «проєкт» походить від латинського *projectio*, що буквально означає «кинутий уперед», тобто передбачає план, намір або задум. У цьому

контексті проєкт можна розглядати як попередню модель чи прототип майбутньої діяльності [1]. Традиційно поняття проєктування асоціюється переважно з технічною або інженерною сферою: архітектурою, машинобудуванням, приладобудуванням тощо. У таких випадках проєктування розглядалося як початкова фаза, на основі якої інші фахівці реалізовували конкретні виробничі завдання (наприклад, створювали механізми, зводили споруди тощо). Проте сучасне розуміння сутності проєктування значно ширше й не обмежується лише технічною сферою. Воно сприймається як окремий вид діяльності, що має свої особливості, відмінні від наукової або виробничої праці, і активно використовується, зокрема, в системі освіти.

Метод проєктів (від грецького – «шлях дослідження») є інноваційним підходом до навчання, за якого здобувачі освіти набувають знань і формують навички шляхом самостійного планування та реалізації практичних завдань, що поступово ускладнюються. Це не лише навчальна методика, а й ефективний інструмент організації дослідницької, творчої чи конструктивної діяльності з метою досягнення конкретного результату найраціональнішим способом. Успішне виконання проєкту передбачає активну участь учнів у практичній діяльності, орієнтованій на досягнення поставленої мети. Варто зауважити, що наукове дослідження, навіть якщо воно організоване у формі проєкту, не є проєктом у класичному розумінні, а зберігає свій дослідницький характер [31].

У науковій та педагогічній літературі зустрічаються різні поняття, пов'язані з цим підходом: «проєкт», «проєктна діяльність», «метод проєктів», «проєктна технологія». Згідно з поглядами таких дослідників, як О. Пехота, О. Пометун, Л. Пироженко та інших, проєкт у контексті навчання - це усвідомлена й прийнята учнем мета, реалізована ним у процесі активної діяльності [37].

У сучасній вітчизняній та зарубіжній науковій літературі проєкт

розглядається як ідея або задум, який має бути втілений у майбутньому за певних умов. Як дидактичний засіб, метод проєктів виконує важливу функцію: він активізує пізнавальну діяльність, сприяє розвитку креативності, ініціативності та водночас формує важливі риси особистості, необхідні для успішної реалізації себе в сучасному світі. Важливим є те, що ключове поняття нашого дослідження науковці розглядають: як «сукупність навчально-пізнавальних прийомів; як освітню технологію; як комплексний навчальний метод» [42].

Узагальнення й аналіз наукових досліджень провідних учених у галузі педагогіки та методики навчання дають підстави для висновку, що метод проєктів є не просто окремим методом організації освітнього процесу, а цілісною системою. Він охоплює сукупність прийомів, способів, дій та операцій, які виконуються учнями в чітко визначеній логічній послідовності з метою досягнення конкретної освітньої чи пізнавальної мети. Йдеться, насамперед, про вирішення певної проблеми або завдання, яке є актуальним і значущим для самих учнів, викликає в них інтерес і стимулює до активної участі.

Характерною ознакою методу проєктів є те, що результатом діяльності стає не лише засвоєння теоретичних знань чи формування практичних навичок, а створення учнями конкретного, матеріалізованого кінцевого продукту. Це може бути презентація, макет, модель, дослідницький звіт, колективна творча робота, інформаційний буклет тощо. Важливо, що цей продукт має практичну цінність або пізнавальне значення, і є результатом самостійної, творчої та командної роботи школярів [37]. Таким чином, метод проєктів поєднує пізнавальну, пошукову, творчу, дослідницьку та комунікативну діяльність, сприяючи не лише здобуттю знань, а й розвитку ключових компетентностей, критичного мислення, ініціативності та відповідальності. Зазначений висновок зроблено на основі узагальнення поглядів вітчизняних науковців щодо сутності методу проєктів, які

представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

**Сутність поняття «метод проєктів»
(за результатами узагальнення наукових джерел)**

Автор	Визначення поняття «метод проєктів», розкриття його сутності
Н. Додусенко	Система способів, прийомів і засобів організації та здійснення самостійної аналітичної діяльності учнів у процесі вирішення навчального завдання.
О. Савченко	Метод навчання, спрямований на перехід від авторитарного стилю навчання до демократичного, орієнтований на самостійну діяльність учнів, яка реалізується як в індивідуальній, так і в парній, груповій діяльності, що завжди передбачає розв'язання проблеми.
Г. Ісаєва	Особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація на практично спрямоване дослідження.
О. Онопрієнко	Самостійний вид діяльності, що передбачає наявність таких етапів: прогнозування, планування, конструювання, моделювання
Т. Супрун	Засіб організації педагогічного процесу, в основу якого покладено взаємодію учнів з навколишнім середовищем, об'єднання з активною діяльністю учнів.
М. Кларін	Метод планування цілеспрямованої діяльності учня у зв'язку з вирішенням якогось шкільного завдання в обставинах реального життя
М. Ярмаченко	Система навчання, за якої учень набуває знань, умінь та навичок у процесі планування і виконання певних складних завдань – проєктів.

Продовження табл. 1.1

Л. Ващенко	Інноваційна форма організації освітнього середовища, в основі якої лежить комплексний характер діяльності тимчасового колективу в умовах активної взаємодії з навколишнім середовищем.
О. Пометун	Цільовий акт діяльності, в основу якого покладено інтереси людини
А. Цимбарару	Організаційна форма роботи, що орієнтована на засвоєння навчальної теми або навчального розділу і становить частину стандартного навчального предмета або кількох предметів.

Отже, метод проєктів розглядається сучасними науковцями як один із способів організації освітнього процесу, який має низку характерних рис і переваг, а саме:

– метод проєктів ґрунтується на активній взаємодії між учителем, учнями та, за потреби, їхніми батьками, а також включає взаємозв'язок із навколишнім середовищем (у межах цього методу передбачається спільне планування та поступове, поетапне виконання практичних завдань, що ускладнюються залежно від рівня підготовки учнів, з метою досягнення конкретного результату - створення певного продукту діяльності, що має як пізнавальну, так і прикладну цінність);

– метод проєктів забезпечує безперервність і взаємозв'язок між різними компонентами навчання, сприяє інтеграції знань і вмінь із різних освітніх галузей, що особливо важливо в умовах сучасної школи, орієнтованої на формування ключових компетентностей;

– цей метод сприяє досягненню високого рівня самостійності, відповідальності та ініціативності з боку здобувачів освіти, що в свою чергу активізує їхнє свідоме ставлення до процесу пізнання;

– у межах участі у проєктній діяльності учні здобувають цінний досвід дослідницької та творчої роботи, що сприяє розвитку таких якостей, як креативність, гнучкість мислення, вміння аналізувати ситуацію, формулювати проблеми й пропонувати оригінальні способи їх розв’язання;

– метод проєктів сприяє формуванню цілеспрямованості, наполегливості, винахідливості, а також внутрішньої мотивації до досягнення результату;

– метод проєктів формує у здобувачів освіти практичні вміння, необхідні для організації власної діяльності: ефективне планування часу, раціональне використання робочого простору, оцінювання власних можливостей, усвідомлення власних інтересів і здійснення особистісно значущого вибору;

– особлива увага у проєктній діяльності приділяється розвитку соціальних навичок здобувачів освіти (умінню працювати в команді, взаємодіяти з однокласниками, розподіляти обов’язки та відповідальність, що є надзвичайно важливим у формуванні комунікативної та громадянської компетентності) [1; 37; 41; 50; 67].

З огляду на зазначене вище можна зробити висновок, що основна мета методу проєктів полягає в тому, що учні самостійно або в групах здійснюють пошукову діяльність, збирають, аналізують та систематизують інформацію з різних джерел. Добре підібрані теми, що відповідають інтересам і віковим особливостям молодших школярів, викликають у них щире зацікавлення, сприяють залученню до активної діяльності та створюють умови для формування пізнавального інтересу. У процесі реалізації проєктів діти не лише здобувають нові знання, а й набувають важливих життєвих навичок, які мають прикладне значення у повсякденному житті.

Схематично роль та функції методу проєктів в освітньому процесі відображено на схемі рис. 1.1

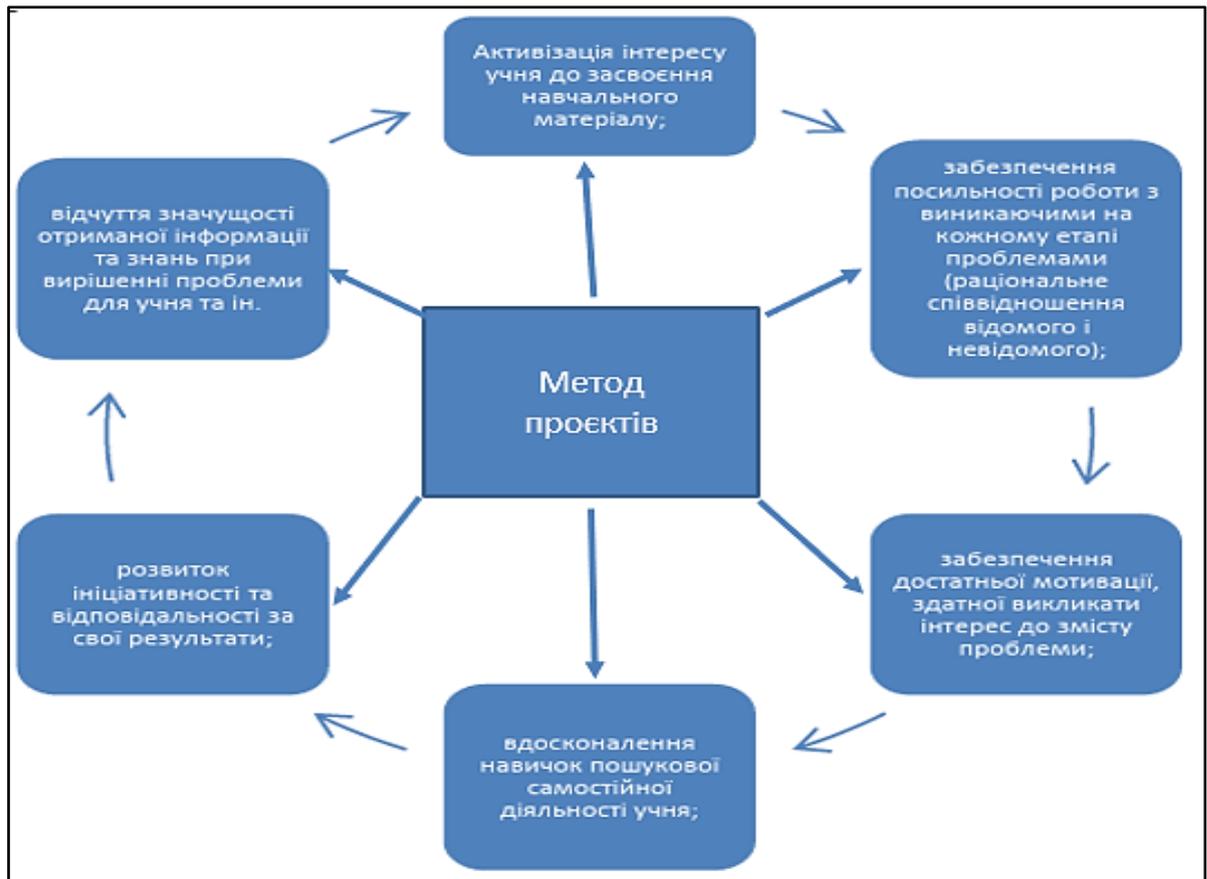

Рис. 1.1. Роль та функції проєктної технології в освітньому процесі

Проектна діяльність виконує важливу функцію в забезпеченні цілісності педагогічного процесу, об'єднуючи навчальну, виховну та розвивальну складові в єдиний цілісний освітній простір. Її організація спирається на фундаментальні закономірності педагогіки, а також враховує психологічні аспекти розвитку особистості [69]. Завдяки своїй гнучкості та практичній спрямованості проєктна діяльність поступово утверджується як один із найперспективніших напрямів освітньої роботи в умовах Нової української школи.

Шкільна практика підтверджує, що впровадження проєктного методу, орієнтованого на особистість здобувача освіти, не лише стимулює пізнавальний інтерес до різних сфер знань, а й формує у дітей важливі соціальні та комунікативні навички. Такий підхід сприяє розвитку вміння працювати в команді, домовлятися, ділити відповідальність і досягати спільних цілей [57].

На думку дослідниці В. Білик, проєктна діяльність є «самостійною поліфункціональною діяльністю, що спрямована на створення нових або вдосконалення вже існуючих умов освітнього процесу» [7]. Вона не обмежується лише дидактичною функцією, а має значно ширший потенціал, охоплюючи різні аспекти особистісного становлення учнів.

Науковці виокремлюють чотири ключові аспекти дидактичної мети проєктної діяльності:

- освітній аспект полягає у формуванні в учнів уявлення про знання як цілісну систему, що сприяє зростанню внутрішньої мотивації до навчання та пізнання нового;

- розвивальний аспект охоплює формування й розвиток інтелектуальних та креативних здібностей, зокрема уміння аналізувати, критично мислити, самостійно планувати діяльність, ефективно розподіляти час, висловлювати власну думку, працювати з інформацією та презентувати результати власної праці;

- виховний аспект спрямований на формування у здобувачів освіти базових моральних орієнтирів і загальнолюдських цінностей, зокрема таких, як: відповідальність, здатність до самоорганізації, самодисципліна, уміння вести діалог, толерантне ставлення до думок інших, а також здатність до соціального партнерства.

- соціалізуючий аспект забезпечує формування у здобувачів освіти власного погляду на події, розвиток соціальної зрілості, розуміння ролі колективної діяльності та важливості командної взаємодії у досягненні спільного результату [2; 7; 61].

У підсумку, проєктна діяльність розглядається не лише як ефективний дидактичний інструмент, а як багатогранний підхід до формування активної, відповідальної, креативної особистості, здатної до самостійного мислення, співпраці та ефективної взаємодії в соціумі. Навчальний проєкт виступає як самостійна, завершена форма творчої діяльності здобувачів

освіти, яка реалізується під керівництвом учителя. Це не просто виконання окремих завдань, а цілісний процес, що поєднує процеси пізнання, пошуку, взаємодії та аналізу. Як підкреслює О. Савченко, навчальний проєкт — це «сукупність завдань для учнів, проблема, яку необхідно розв'язати, процес пошуку шляхів вирішення, організація форм взаємодії між учнями та вчителем, а також між самими учнями, і подальший аналіз досягнутого результату» [67]. Основним підсумком роботи над проєктом стає індивідуальний досвід учня у сфері проєктної діяльності, що має велике значення для його подальшого розвитку.

З огляду на те, що проєктне навчання є формою продуктивної діяльності, воно сприяє формуванню активної позиції учня в освітньому процесі. Вітчизняні науковці акцентують на тому, що такий тип навчання «розширює сферу суб'єктивності у процесах самовизначення, творчого самовираження та конкретної участі» [56]. Завдяки участі у проєктній діяльності здобувачі освіти не лише опановують нові знання, а й навчаються виявляти ініціативу, приймати рішення та нести відповідальність за результати своєї праці.

Запровадження навчального проєкту, як нової форми організації роботи, викликає в учнів емоційну реакцію – здивування й інтерес. Саме інтерес виступає першою сходинкою у формуванні пізнавальної спрямованості особистості. У його основі лежить допитливість, тобто прагнення школяра вийти за межі його поверхневого сприйняття речей та подій, заглибитися в суть явищ і об'єктів. Допитливість, на відміну від початкової цікавості, має глибший зв'язок зі змістом самої проєктної діяльності та є мотиваційним двигуном, що спонукає учня до активного пізнання [69].

Навчальні проєкти комплексно реалізують низку важливих педагогічних принципів, серед яких варто виділити:

- принцип самостійності учня;

- принцип взаємодії дітей і дорослих;
- принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей дитини;
- діяльнісний підхід до навчання;
- принцип актуалізації суб'єктивної позиції дитини в освітньому процесі.

Крім того, проектна діяльність здобувачів освіти сприяє поглибленій взаємодії освітнього процесу з реальним життям та навколишнім середовищем, що є надзвичайно важливим для формування практичних життєвих компетентностей [2].

Спираючись на рекомендації вітчизняних дослідників, можна запропонувати чітку поетапну структуру реалізації навчального проєкту як результату активної пізнавальної діяльності учнів. Цей процес включає кілька логічно послідовних етапів:

- 1) формулювання завдання або проблемної ситуації, що потребує вирішення;
- 2) розроблення власне проєкту, який містить план дій і методи реалізації;
- 3) формування громадської думки або отримання схвалення від оточення щодо доцільності запланованих заходів;
- 4) безпосереднє втілення проєкту в дію через практичну трансформаційну діяльність учнів;
- 5) підсумковий етап – фіксація, аналіз і оцінка здобувачами освіти виконаної роботи, що дозволяє визначити досягнутий результат і засвоєні знання й навички [7].

Проектна технологія навчання тісно пов'язана з індивідуальним психоемоційним розвитком здобувача освіти і зорієнтована саме на нього як на головного учасника освітнього процесу. Вона створює сприятливі умови для розвитку як зовнішньої, так і внутрішньої мотивації школяра.

Так, учитель отримує змогу впливати на зовнішні мотиваційні чинники, зокрема інтерес до новизни, бажання наслідувати дорослих, природну дитячу допитливість. Водночас проєктна діяльність активізує й внутрішні мотиви: почуття відповідальності, любов до пізнання й читання, прагнення до особистісного зростання, самореалізації, успіху й самостійності. Завдяки цьому формується міцний зв'язок між особистими цінностями учнів, культурно-змістовим наповненням навчального матеріалу та процесом їх соціалізації через діяльність [9].

У сучасних умовах така технологія вважається однією з найактуальніших і найефективніших у системі освіти, адже вона відповідає вимогам Нової української школи щодо компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів до навчання [2].

Цінність проєктної технології, на думку багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників, полягає в її багатофункціональному впливі на всебічний розвиток дитини. У процесі реалізації проєктів здобувачі освіти не лише навчаються якісно виконувати поставлені завдання, але й переживають радість і гордість за отримані результати. Вони розвивають оптимістичне ставлення до навчання, навчаються мислити логічно й обґрунтовано, опираючись не на припущення, а на перевірені факти. Здобувачі освіти набувають навичок самостійного пошуку інформації, навчаються аналізувати, інтерпретувати та аргументувати зібраний матеріал. Особливе значення має і те, що проєктна діяльність формує вміння працювати в команді, домовлятися, вислуховувати інших, спільно планувати дії та ефективно розподіляти обов'язки. Продовжуючи зазначену думку, акцентуємо увагу на тому, що, як стверджують дослідники, здобувачі освіти набувають досвіду постановки особистих цілей, навчаються оцінювати власні ресурси та можливості, планувати послідовні етапи роботи, визначати потрібні інструменти для досягнення результату і раціонально їх використовувати. Зацікавленість у самостійній роботі

зростає, і це стимулює бажання не лише навчатися, а й розвиватися як особистість. Вони поступово привчаються розраховувати свої сили, бути організованими, цілеспрямованими та відповідальними в освітньому процесі [10-11].

Перелік переваг методу проєктів можна значно доповнити, адже у сучасній педагогічній практиці він розглядається як одна з найефективніших інноваційних технологій навчання. Його основна мета полягає у створенні таких умов, за яких кожна дитина зможе не просто засвоювати знання, а навчитися активно їх здобувати, систематично оновлювати, критично осмислювати та творчо застосовувати у різних життєвих ситуаціях. Впровадження проєктного підходу передбачає наявність актуальної проблеми, що потребує комплексного, міждисциплінарного підходу до її вивчення і розв'язання, а також розвитку навичок дослідницької діяльності [30].

Результати проєктної роботи повинні мати не лише формальний, а й реальний змістовний характер: вони можуть бути практично корисними, теоретично значущими або глибоко пізнавальними. Ключовою умовою успішного опанування проєктної технології є високий рівень самостійності учня. Саме самостійна діяльність стає провідним засобом розвитку пізнавальної активності, ініціативності, відповідальності та здатності до рефлексії [33].

Під час виконання проєктів у школярів часто виникають запитання, що потребують нестандартних рішень і самостійного мислення. У таких ситуаціях особливо важливою стає роль учителя як координатора та м'якого наставника. У процесі підготовки та проведення уроку педагог повинен володіти високим рівнем комунікативної майстерності, що передбачає:

- вміння налагоджувати конструктивний діалог зі здобувачами освіти різного віку;
- вміння не тиснути на них власним авторитетом, не нав'язувати

власну точку зору;

– здатність заохочувати ініціативу дітей відповідно їхніх вікових та індивідуальних особливостей [37].

Натомість учитель має створити умови, за яких здобувачі освіти самостійно відчують потребу й бажання дослідити певну проблему, виявити цікавість до нової інформації, заглибитися в тему, знайти шляхи вирішення певної проблеми. Важливо також підтримувати позитивну емоційну атмосферу у класному колективі, регулювати стосунки між учнями під час групової роботи, забезпечувати рівноправну участь усіх членів команди у виконанні завдань, а також мотивувати їх до конструктивного розв'язання поставленої проблеми.

Вітчизняний дидакт початкової школи О. Савченко зазначає, що саме специфічні особливості проектної технології створюють сприятливі умови для розвитку у здобувачів освіти умінь, пов'язаних із самостійним здобуттям ними нових знань. Це виявляється у різноманітних формах індивідуальної чи групової діяльності, опануванні нових методів пізнання, використанні проблемного підходу, елементів творчого пошуку та дослідницької роботи [65]. Таким чином, проектна технологія не лише активізує освітній процес, а й перетворює його на особистісно значущу діяльність, орієнтовану на розвиток критичного мислення, творчості та здатності до самореалізації.

Отже проектна технологія суттєво змінює традиційну роль учителя в освітньому процесі. Замість директивного керівника педагог виступає як незалежний консультант, порадник і наставник, тоді як учень стає активним, самостійним і повноправним учасником навчальної діяльності. Згідно з таким підходом, на кожному етапі реалізації проекту функції вчителя та здобувача освіти трансформуються відповідно до потреб і цілей освітнього процесу. Так, учень самостійно визначає мету своєї діяльності, а вчитель лише допомагає йому сформулювати її чітко та усвідомлено. У процесі

пізнання нової інформації учень відкриває знання через власну активність, тоді як педагог радить джерела, які можна використати для глибшого розуміння. Коли школяр експериментує, учитель не нав'язує готові рішення, а пропонує можливі варіанти форм і методів дослідження, сприяє організації пізнавально-трудої діяльності. Вибір шляху вирішення поставленої задачі залишається за учнем, а педагог виступає у ролі порадики, який допомагає передбачити наслідки цього вибору [58].

У процесі роботи над проектом активність учня зростає, і завдання вчителя полягає в тому, щоб створити максимально сприятливі умови для прояву цієї активності. Таким чином, учень виступає не об'єктом навчання, як у традиційній системі, а суб'єктом, тобто повноцінним учасником, відповідальним за результати своєї діяльності. Учитель же стає партнером у цьому процесі, допомагаючи дитині оцінити досягнуті результати, проаналізувати їхню ефективність і знайти шляхи вдосконалення власної роботи [56].

У сучасній освітній парадигмі навчальне проектування посідає важливе місце як інтегрований компонент структурованої системи навчання, яка акцентує увагу на розвитку пізнавальної активності здобувачів освіти, креативного потенціалу, здатності самостійно орієнтуватися в інформаційному просторі, конструювати нові знання, критично осмислювати інформацію та мислити творчо [55].

В умовах Нової української школи проектна діяльність у початкових класах спрямована на розв'язання цілого комплексу освітніх завдань. Серед основних цілей цієї діяльності варто виокремити:

- розвиток навичок самостійної пізнавальної діяльності;
- застосування здобутих знань у нестандартних, практично значущих ситуаціях;
- формування комунікативної компетентності, здатності ефективно взаємодіяти в групі;

– набуття початкових умінь науково-дослідної діяльності, що передбачає спостереження, аналіз, синтез, узагальнення та висунення гіпотез.

Отже, проєктне навчання не лише поглиблює знання учнів, а й формує у них готовність до реального життя в інформаційному суспільстві, сприяє самореалізації, розвиває відповідальність, критичне мислення та вміння працювати в команді.

1.2. Специфіка організації проєктної діяльності у початковій школі

Метод проєктів є невід’ємною частиною сучасної початкової школи, що базується на розвитку пізнавальних умінь, творчого потенціалу, здатності орієнтуватися в інформаційному середовищі, самостійно здобувати знання, а також на формуванні критичного й креативного мислення учнів молодших класів.

На сьогоднішній день проєктна діяльність у початковій освіті розвивається у трьох основних напрямках:

1. Метод проєктів як засіб інтегрованого навчання для молодших школярів, що стимулює самостійну, творчу, вмотивовану та цілеспрямовану пізнавальну активність дітей.

2. Соціальні проєкти з учнями, що передбачають їхню участь у вирішенні реальних соціальних питань і проблем.

3. Проєктування в професійній діяльності педагога, яке полягає у створенні нових форм педагогічної взаємодії та освітніх моделей [2].

Серед основних завдань проєктної технології в початковій школі на сучасному етапі можна виокремити: розвиток навичок самостійної роботи, вміння застосовувати знання в нестандартних умовах, формування комунікативної компетентності, а також залучення учнів до елементів науково-дослідної діяльності.

Проекти, що виконуються в межах сучасного освітнього процесу початкової школи, відображено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація проєктів, що використовуються в освітньому процесі початкової школи

Основа класифікації	Сутність класифікації
Діяльність, що домінує в проєкті	Дослідницькі, інформаційні, прикладні (практико-орієнтовані), творчі, ігрові, телекомунікаційні (використовуються переважно в четвертому класі за наявності матеріальної бази, фахової підготовки вчителів інформатики, чітким визначенням теми та аудиторії проєкту, контроль за їх проведенням).
Кількість навчальних предметів, охоплених проєктами	Монопредметні (внутрішньопредметні), міжпредметні (інтегрується зміст декількох навчальних предметів), надпредметні (містять зміст дисципліни, яка не входить до програми початкової школи).
Кількість учасників проєктів	Індивідуальні, парні, групові, колективні.
Тривалість виконання	Короткотривалі (міні проєкти, що розраховані на термін від одного до декількох уроків протягом тижня), середньотривалі (розраховані від двох тижнів до двох–трьох місяців); довготривалі (розраховані на термін один-два семестри і більше).
Характер контактів	Внутрішні (проводяться в межах одного класу), однопаралельні та міжпаралельні (проведення в межах паралелі класів), міжшкільні (проводяться із залученням учнів різних шкіл району, міста), обласні, регіональні, усеукраїнські, міжнародні.

Продовження табл. 1.1

Характер партнерської взаємодії	Кооперативні, змагальні, конкурсні.
---------------------------------	-------------------------------------

Як пересвідчує передова педагогічна практика, найбільш поширеними в початкових класах є такі типи проєктів:

- дослідницько-пошуковий;
- інформаційний;
- практико орієнтований;
- творчий;
- поєднання зазначених вище проєктів (інформаційно-дослідницький, інформаційно-творчий, інформаційно- практико-орієнтований, інформаційно-пошуковий).

У таблиці 1.3 подано опис найбільш поширених навчальних проєктів.

Таблиця 1.3

Типологія найбільш поширених у початковій школі навчальних проєктів за методом

Призначення	Структура проєкту	Очікувані результати
<i>Дослідницько-пошуковий</i>		
Дозволяє оволодіти основами проведення особистісного (чи групового) дослідження, зібрати інформацію (результат)	Має добре обмірковану структуру: тема дослідження, аргументація актуальності дослідження, визначення предмета й об'єкта дослідження, визначення завдань і методів дослідження, визначення методології дослідження, висунення гіпотези розв'язання проблеми і планування шляхів її розв'язання, добір мате-	Повідомлення, буклет, інтерактивна книга, створена в Book Creator, відеофільм, звіт дослідницької експедиції, прес-конференція тощо.

Продовження табл. 1.3

тат пошукової діяльності).	ріалів та інструментів, вибір форми презентації результатів проєкту.	
Інформаційний		
Спрямований на збирання інформації про будь-який об'єкт чи явище й передбачає аналіз та узагальнення добутих фактів	Чітко визначена із самого початку структура проєкту: мета, актуальність проєкту, методи отримання інформації (літературні джерела, засоби масової інформації, бази даних (у т.ч. електронні), інтерв'ю, анкетування тощо, методи обробки інформації (її аналіз, узагальнення, зіставлення із відомими фактами, аргументовані висновки), результат (стаття, доповідь, відеофільм тощо), презентація (публікація, у тому числі в електронній мережі, обговорення).	Повідомлення, стаття, відеофільм, комікс, навчальна гра, відеофільм, ментальна карта, реклама тощо.
Практико орієнтований		
Виготовлення продукту, що має велике практичне значення для учасників проєкту і може бути корисним для вирішення	Готується за раніше обговореним сценарієм, у якому кожен учасник має свою визначену функцію та декілька етапів і координується керівником проєкту. Поетапні обговорення проблем, презентація одержаних результатів дозволяє чітко визначити практичну значущість отриманих результатів діяльності.	Інструкція, рекомендації щодо використання створеного продукту, словник термінів, ментальна карта, інтерактивна книга, комікс, збірка власних віршів, абетка для малят,

Продовження табл. 1.3

проблем учнів (школи) тощо.		проект шкільної газети тощо.
Творчий		
Сприяє підвищенню творчих здібностей учнів.	Не мають детально розробленої структури, вона розвивається в процесі роботи, відповідно до інтересів та логіки учасників проєкту, що заздалегідь домовляються про заплановані результати і форму їх представлення.	Рукописний журнал, альбом, газета, буклет, флаєр, відеофільм, свято, вечір, конкурс, виставка малюнків тощо.

У процесі оцінювання значущості залучення молодших школярів до проєктної діяльності, дослідники та науковці підкреслюють, що головною особливістю цього методу є акцент не на простому засвоєнні теоретичного матеріалу чи вивченні окремої теми, а на створенні конкретного, відчутного результату — матеріального або інтелектуального продукту. Такий підхід розглядається як інноваційна та ефективна форма організації навчального процесу, яка вимагає комплексної, багатогранної діяльності. Її суть полягає у спільному прагненні всіх учасників освітнього процесу (учнів, учителів, а в окремих випадках – і батьків здобувачів освіти) до досягнення результату, що має навчальну, практичну або соціальну цінність протягом визначеного проміжку часу [7].

Проєктне навчання передбачає цілеспрямоване поєднання кількох важливих етапів, що у своїй сукупності формують чітку методику організації проєктної діяльності. Насамперед, визначається проблема, яка має бути цікавою, актуальною та доступною для учнів початкової школи. Одночасно обґрунтовується практична значущість передбачуваних результатів роботи над проєктом. Це сприяє кращому усвідомленню мети

проєкту та підвищує мотивацію до навчання.

Наступним етапом є постановка загальної мети проєкту та конкретних завдань, які мають бути виконані на шляху до її досягнення. Ці завдання розробляються таким чином, щоб їх можна було виконати поетапно, із урахуванням вікових особливостей молодших школярів. Одночасно здійснюється визначення змісту навчально-пізнавальної діяльності учнів: які знання, уміння та навички вони повинні застосовувати та розвивати, які методи й засоби будуть найбільш ефективними, а також які предмети та теми доцільно інтегрувати в рамках обраного проєкту [11].

Не менш важливо заздалегідь встановити терміни реалізації кожного етапу проєкту, передбачити логічну послідовність виконання дій, а також проаналізувати можливі труднощі, з якими можуть зіткнутися учні у процесі роботи. Заздалегідь необхідно також передбачити методи підтримки та заохочення учнів, способи посилення їх внутрішньої мотивації до дослідницької діяльності, а також формування елементів самостійності та відповідальності [30].

Додатковим етапом є розроблення гіпотези та ідеї реалізації проєкту, яка має бути реалістичною, творчою і водночас посильною для виконання учнями початкової школи. При цьому важливо також спрогнозувати потенціал виконавців: йдеться про індивідуальні можливості, інтереси та рівень сформованих компетентностей школярів, щоб максимально ефективно розподілити ролі та завдання в колективній роботі. Завершальним аспектом підготовки до проєктної діяльності є планування змісту кожного завдання та вибір здобувачами освіти оптимальних способів його виконання, що дозволяє забезпечити цілісність і результативність всього проєкту [30].

Основні напрями проєктної діяльності молодших школярів представлено у таблиці 1.4 (стор. 28).

Залучення учнів початкової школи до проєктної діяльності насамперед

має на меті досягнення чітко визначених результатів, що виражаються у формуванні різноманітних навичок і вмінь. Основними цілями цього процесу є: реалізація поставлених навчальних та виховних цілей, розвиток ключових компетентностей, необхідних для успішного функціонування в сучасному суспільстві, а також набуття предметних знань і формування дослідницьких умінь, що сприяють розвитку самостійного мислення та активної навчальної позиції [40].

Таблиця 1.4

Основні етапи проєктної діяльності молодших школярів

Етап проєктної діяльності	Зміст етапу проєктної діяльності
Пошуковий	Визначення теми проєкту, пошук та аналіз проблеми, висування гіпотези, постановка цілі, обговорення методів дослідження.
Аналітичний	Аналіз вхідної інформації, пошук оптимального способу досягнення цілі проєкту, побудова алгоритму діяльності, поетапне планування роботи.
Практичний	Здійснення запланованих етапів.
Презентаційний	Оформлення кінцевих результатів, підготовка та проведення презентації.
Контрольний	Аналіз результатів, оцінка якості проєктної діяльності.

Проектна діяльність молодших школярів може організовуватися різними способами, залежно від педагогічних завдань, класу та тематики проєкту. Серед поширених підходів до реалізації навчальних проєктів виділяють такі:

- виконання окремих завдань або повноцінного проєкту безпосередньо під час одного або кількох уроків, що логічно пов'язані між собою в межах певної навчальної теми;

- організація проєктної роботи у позаурочний час, наприклад, у рамках гурткової діяльності, творчих майстерень чи під час самопідготовки;
- представлення результатів проєктної роботи прямо на уроці у вигляді короткої презентації, демонстрації, обговорення чи захисту;
- проведення підсумкової презентації створеного інтелектуального або матеріального продукту під час позакласного заходу, що дозволяє інтегрувати проєкт у соціальне життя школи [42].

Щоб навчальний проєкт був ефективним і дійсно сприяв розвитку учнів початкової школи, його організація має відповідати ряду важливих вимог:

- 1) проєкт має бути продуманий заздалегідь, на етапі планування освітнього процесу;
- 2) його зміст і структура повинні враховувати інтереси, потреби та навчально-пізнавальні можливості учнів, а також ресурси й умови, доступні педагогічному колективу;
- 3) тема та результати проєкту повинні мати значення як для самих учнів, так і для їхнього соціального оточення (батьків учнів, однокласників, громади);
- 4) проєкт має містити елементи дослідження, тобто передбачати пошук інформації, аналіз, формулювання гіпотез, обґрунтування висновків;
- 5) результатом реалізації має стати набуття учнями нових знань, умінь та компетентностей, які мають практичну спрямованість та можуть бути застосовані в реальних ситуаціях;
- 6) важливим аспектом є публічність: проєкт має бути представлений не лише наприкінці, а й на етапах його реалізації, що сприяє розвитку комунікативних навичок і навичок самопрезентації;
- 7) підхід до реалізації проєкту має бути варіативним: учні можуть працювати над одним спільним проєктом або поділитися на кілька груп, кожна з яких працюватиме над окремим, але тематично пов'язаним

проєктом [46; 49; 52].

Такий підхід до організації проєктної діяльності сприяє формуванню в учнів активної позиції в навчанні, розвитку міжпредметних зв'язків, критичного мислення та навичок командної роботи.

Ефективне впровадження проєктної технології в освітній процес початкової школи потребує від учителя дотримання певних педагогічних умов і професійної гнучкості. Учитель початкових класів має чітко розуміти, що успішна реалізація дослідницького проєкту передбачає продуману організацію його етапів, а також визначення рівня участі та домінування кожного із суб'єктів освітнього процесу (учителя й учня) на різних етапах роботи над проєктом [56].

У процесі організації проєктної діяльності учитель початкової школи виступає не тільки і не стільки традиційним джерелом знань, скільки координатором, наставником і консультантом. Його роль полягає в підтримці, спрямуванні та наданні допомоги в разі потреби, тоді як учні беруть на себе активну участь у розробленні, плануванні та реалізації проєктів. Така модель співпраці змінює звичні функції учасників освітнього процесу, надаючи здобувачам освіти більше самостійності, ініціативи та відповідальності, а вчителю – ролі супроводжувача, порадирика та організатора навчального середовища [69].

Учитель, який працює з молодшими школярами і використовує у своїй практиці метод проєктів, має чітко уявляти структуру та типи проєктів, які він планує реалізовувати разом з дітьми. Педагогічна практика свідчить, що доцільним є поступове ускладнення форм і тривалості проєктної діяльності: від короткотривалих проєктів, які охоплюють лише один-два уроки і стосуються одного навчального предмета, до довготривалих міжпредметних проєктів, що охоплюють кілька навчальних тем і передбачають широку міждисциплінарну взаємодію. Аналогічно змінюється й форма організації учнів: від індивідуальної до групової, а згодом – до загальнокласної роботи

над спільною темою [2].

Успішна організація проєктної діяльності в початковій школі вимагає від учителя обов'язкового урахування вікових, психологічних і фізіологічних особливостей молодших школярів. Для того щоб викликати у дітей інтерес і бажання самостійно працювати над проєктом, важливо дібрати таку проблему або тему, яка буде відповідати їхнім пізнавальним інтересам, особистому досвіду та рівню розвитку. Завдання мають бути достатньо складними, щоб стимулювати інтелектуальну активність, але водночас посильними - тобто перебувати в зоні їх найближчого розвитку, щоб не викликати фрустрації чи втрати мотивації [7].

Метод проєктів вирізняється рядом характерних рис, які роблять його особливо ефективним початковій школі. Однією з ключових особливостей є наявність важливої, значущої для учнів проблеми, розв'язання якої потребує активного залучення дітей. Вихідною точкою у плануванні та реалізації проєктів завжди виступають інтереси самих школярів, їхні захоплення, потреби та прагнення до пізнання світу. Це дозволяє забезпечити стійку позитивну мотивацію до навчальної діяльності.

Основним принципом у використанні методу проєктів є домінування самостійної активності учнів. Школярі виступають не як пасивні споживачі знань, а як ініціативні учасники, які самостійно обирають шляхи досягнення результату. Вони працюють у різних формах - індивідуально, в парах або групах - що дає можливість розвивати як особистісні, так і комунікативні навички. Особлива увага приділяється зв'язку навчального матеріалу з реальним життям, що робить навчання більш осмисленим і прикладним [9-11].

Ще однією особливістю методу проєктів є його міжпредметний та надпредметний характер. Це означає, що в межах одного проєкту можуть інтегруватися знання та навички з різних навчальних дисциплін, а також із сфер мистецтва, культури, суспільного життя. У результаті учні створюють

практично значущі матеріали - продукти проєктної діяльності, що можуть мати різну форму (плакати, моделі, презентації, виставки тощо), але завжди є придатними до використання на практиці [30].

Завдяки методів проєктів учні переходять з позиції об'єкта навчання в позицію суб'єкта, тобто вони стають активними творцями власного навчального досвіду. Цей підхід включає елементи особистісно орієнтованого навчання, педагогіки співпраці, а також діяльнісного підходу, що формує внутрішню мотивацію та відповідальність за результат.

Таким чином, застосування методу проєктів стимулює молодших школярів до розв'язання актуальних пізнавальних і творчих завдань, які потребують осмисленого використання набутих знань. Діти розвивають навички пошуку інформації, її обробки, навчаються працювати в команді, виконувати різні соціальні ролі, координувати спільні дії. Правильно організоване проєктне навчання в початковій школі стає ефективним інструментом активізації пізнавальної діяльності, розвитку творчого мислення та формування ключових особистісних якостей. Саме метод проєктів найповніше сприяє партнерській взаємодії між учнем і вчителем, що є основою особистісно орієнтованої освіти.

1.3. Аналіз навчальних програм та підручників для інтегрованого курсу «Я досліджую світ» щодо використання методу проєктів

Одним із ключових пріоритетів Нової української школи є створення умов, у яких радість пізнання стає рушієм особистісного розвитку дитини. Саме тому освітній процес будується на засадах особистісно орієнтованого, компетентнісного, комунікативного та діяльнісного підходів, що реалізуються через інтеграцію навчального змісту.

Державний стандарт початкової освіти разом із Концепцією Нової української школи акцентують увагу на формуванні у здобувачів освіти необхідних компетентностей, умінь і навичок. Значну частину з них –

зокрема креативність, здатність до критичного мислення, комунікативність, навички пошуку та дослідження – можна ефективно розвивати завдяки організації проєктної діяльності. У цьому контексті особливе значення має інтегрований курс «Я досліджую світ». Його основна мета – сприяти всебічному особистісному розвитку молодших школярів через формування цілісного уявлення про навколишній світ. Це досягається шляхом опанування різноманітного соціального досвіду, що охоплює знання про природу й суспільство, питання безпеки життєдіяльності, ціннісні орієнтири в різних життєвих ситуаціях, а також засвоєння методів дослідницької діяльності. Такий підхід сприяє здатності учнів вирішувати практичні завдання [7].

Серед завдань інтегрованого курсу – розвиток дослідницьких умінь та оволодіння простими способами вивчення явищ природи й суспільного життя: це можуть бути спостереження, обстеження, експерименти, практичні роботи, вимірювання, систематизація, класифікація, встановлення логічних і часових послідовностей подій, критичне осмислення отриманої інформації, виявлення взаємозв'язків у природних і соціальних процесах. Учні також навчаються розуміти, як людська діяльність впливає на довкілля, а поведінка – на здоров'я та безпеку, і як результат залежить від докладених зусиль [2].

Нами здійснено порівняльний аналіз освітніх програм О. Савченко та Р. Шиян щодо можливостей використання методу проєктів у початковій школі. Результати здійсненого аналізу представлено у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Аналіз типових освітніх програм 1-4 кл. О. Савченко та Р. Шияна

Програма О.Савченко	Програма Р.Шияна	Висновок
<i>Мета освітньої програми</i>		
Всебічний розвиток дитини, її талантів, здіб-	Розвиток умінь спілкуватися українською мо-	О. Савченко акцентує увагу на розвитку дити-

Продовження табл. 1.5

ностей, компетентностей та наскрізних навичок відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей і розвитку самостійності, творчості, допитливості, забезпечення її готовності жити в демократичному та інформаційному суспільстві, продовження навчання в початковій школі.	вою для духовного, культурного та національного самовираження, використовувати її в особистому та суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити в ній передумову успіху в житті; формування вміння спілкуватися рідною мовою (якщо вона не українська); формування шанобливого ставлення до культурної спадщини; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду.	ни (принцип дитиноцентричності); освітня програма спрямована на формування цінностей дітей та їх всебічний розвиток. Р. Шиян віддає перевагу формуванню у дітей вміння користуватися рідною мовою в особистому та суспільному житті; освітня програма спрямована на формування у дітей ставлення до культурної спадщини, своєї мови.
Місце проектної діяльності в межах курсу «Я досліджую світ»		
Проекти передбачають вивчення природи рідного краю, проблем, пов'язаних із навколишньою природою, формують в учнів емоційно-ціннісне ставлення до природи. Реалізація проектів – розповіді в різноманітній	Проекти пов'язані з вивченням історії, природи, рідного краю та різних національностей. Проектна діяльність використовується частково. В більшості це великі, довгосторокові проекти, що передбачають залучення	О. Савченко описує проектну діяльність як одну з важливих компонентів освітнього процесу. Ця технологія виокремлена і доступно описана для дітей і батьків. Р. Шиян залучає дітей до проектної діяльності шля-

Продовження табл.1.4

<p>формі – усній, письмовій, вокальної пісні, підготовці презентаційних матеріалів тощо. Кінцевим продуктом творчого проєкту може бути малюнок, журнал, альманах, газета, екологічний знак, плакат, постер, збірка, колективний колаж, відеофільм, вечір, свято, вистава, сценка, годівниця, тощо.</p>	<p>батьків, вчителів і учнів на створення певного результату (доповідей, презентацій, книг тощо)</p>	<p>хом включення до програми масштабних творчих завдань, акцентує увагу на співпраці дітей і батьків, учителів. Цю технологію окремо не описує. Програма передбачає наявність завдань і проблемних питань для подальшого творчого вирішення.</p>
--	--	--

У ході здійсненого нами аналізу було встановлено, що освітня програма, розроблена під керівництвом О. Савченко чітко структурує обсяг знань учнів за класами. Її основна мета – розвиток особистості дитини через оволодіння ключовими компетентностями, з урахуванням її індивідуальних психофізичних особливостей. Програма сприяє формуванню творчого потенціалу, креативності, здатності до критичного мислення тощо.

У свою чергу, програма, створена Р. Б. Шияном, базується на навчальних циклах, кожен з яких охоплює визначений змістовий обсяг знань. Особливу увагу вона приділяє формуванню мовленнєвих навичок, тому в процесі проєктної діяльності критичне й творче мислення тісно поєднуються з умінням висловлювати власну думку, будувати логічні висловлювання та презентувати результати перед аудиторією.

Разом із тим в обидвох програмах наголошується на важливості використання методу проєктів як одного з провідних інструментів

організації навчання в межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Наступним етапом аналізу є розгляд підручників до цього курсу з точки зору того, як у них реалізується проєктне навчання. Сучасний підручник є багатофункціональним ресурсом. Як зазначає В. Мелешко, у контексті модернізації шкільної освіти роль навчальної книги постійно змінюється й розширюється. Це зумовлює потребу в подальшому розвитку підручникотворення, з урахуванням нових освітніх цілей і вимог сучасних стандартів [50]. Особливої уваги потребують функції підручника, пов'язані з формуванням предметних і ключових компетентностей, а також інших умінь, що передбачені освітніми стандартами й програмами для різних типів закладів освіти.

Звернімо увагу на підручники з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у контексті впровадження проєктного навчання. Проаналізувавши дані з сайту Інституту модернізації змісту освіти, де розміщено електронні версії підручників, ми встановили, що відповідно до типових освітніх програм НУШ 1 (автор О. Савченко) та НУШ 2 (автор Р. Шиян) було створено кілька варіантів навчальних посібників. Кожен з них складається з двох частин, у яких навчальний матеріал подається за різними принципами структурування.

У більшості підручників «Я досліджую світ» представлено елементи проєктного навчання: зазначено тематику проєктів і подано алгоритми їх виконання. Приклади реалізації проєктної діяльності на основі підручників для 1–3 класів, розроблених за програмами О. Я. Савченко та Р. Б. Шияна. Подано у таблиці додатку А. У формулюванні висновків щодо реалізації проєктної діяльності на основі підручників інтегрованого курсу «Я досліджую світ» ми послуговуємося висновками В. Коваль та Я. Василюк [42]. Дослідниці підкреслюють низку позитивних аспектів, які відкривають широкі дидактичні можливості для ефективного застосування методу проєктів. Проведене дослідження засвідчує, що більшість навчальних

проектів мають інтегрований характер і орієнтовані на набуття учнями практичного досвіду через активну пізнавальну діяльність. Зокрема В. Коваль та Я. Василюк звертають увагу на те, що етапи проектної діяльності включають завдання, що сприяють розвитку навичок аналізу, оцінювання інформації та здійснення рефлексії. Багато з проектів, поданих у підручниках, орієнтовані на спільну діяльність, обговорення та налагодження співпраці, що, у свою чергу, сприяє вихованню демократичних цінностей (поваги до себе й інших, сприйняття різноманітності думок та розвитку толерантності).

Автори навчальних посібників пропонують змістовні творчі проекти з українознавчим наповненням, які сприяють формуванню патріотичних почуттів. У підручниках, створених за програмою О. Савченко, навчальний матеріал подано логічно й структуровано, із наявними взаємозв'язками між темами, що дозволяє охопити явища чи об'єкти, спільні для різних освітніх галузей. Уже в першому класі учні виконують завдання, наближені до проектної діяльності, хоча сам термін «проект» ще не використовується. Його запровадження відбувається у другому класі через пояснення структури, етапів реалізації, формулювання вимог та основних характеристик. У третьому класі також подано чіткий алгоритм виконання проектної роботи. Тематики мають інтегрований характер, часто поєднують природничу та мистецьку галузі, а також містять завдання з мовно-літературної сфери.

У підручниках, укладених за програмою Р. Шияна, проекти здебільшого мають загальну структуру. Навчальний зміст, представлений у цих посібниках, ближчий до поліпредметного підходу, ніж до повної інтеграції: обрана тема розглядається через призму різних освітніх галузей, однак часто подається у вигляді окремих тематичних модулів. На нашу думку, вдалим є підхід, за якого інтеграція змісту поєднується з технологічною галуззю, коли діти власноруч виготовляють або моделюють

об'єкт вивчення. Тематика таких проєктів є різноманітною та зазвичай поєднується з мистецькими і мовно-літературними компонентами.

Висновки до розділу 1

Поглиблений аналіз розвитку методу проєктів як у зарубіжній, так і у вітчизняній педагогічній теорії та практиці дає змогу зробити низку важливих висновків. Передусім варто підкреслити, що цей підхід орієнтований на активізацію пошукової діяльності учнів, розвиток у них умінь самостійно здобувати знання, критично осмислювати інформацію, аналізувати джерела, ставити запитання й шукати на них аргументовані відповіді. Метод проєктів формує здатність до самостійного конструювання знань, сприяє розвитку навичок орієнтації в інформаційному середовищі, дозволяє учням побачити актуальні проблеми, чітко їх сформулювати, а також спробувати самостійно знайти шляхи до їх вирішення. Крім того, він активно розвиває критичне, творче й аналітичне мислення.

Метод проєктів вважається однією з найефективніших сучасних педагогічних технологій, яка поєднує традиції гуманістичної освіти з інноваційними підходами до навчання. Він повністю відповідає положенням Нової української школи, яка передбачає перехід до нової моделі освіти – компетентнісної, спрямованої не лише на накопичення знань, а й на розвиток умінь, життєво необхідного досвіду та здатності використовувати набуте у практичних ситуаціях. У цьому контексті проєктна діяльність виконує не лише навчальну, а й виховну та розвивальну функції. Вона базується на чітко визначених принципах, таких як самостійність, міжпредметна інтеграція, мотивація, співпраця й рефлексія, й має значний вплив на формування ключових компетентностей, які допомагають учням адаптуватися до динамічних змін сучасного світу.

Таким чином, можна стверджувати, що проєктний підхід цілком доцільно і продуктивно застосовувати в початковій школі під час вивчення

будь-якої, навіть складної, навчальної дисципліни. Завдяки цьому методу навчальний процес набуває життєвої актуальності: він стає ближчим до потреб самих дітей, їхнього досвіду та інтересів. Це дозволяє адаптувати освітній зміст до реалій навколишнього світу та щоденного життя молодших школярів.

У початковій школі знання, які отримує дитина, мають не лише відкладене, «доросле» застосування в майбутньому, але й реальну цінність для сьогодення. Учні набувають умінь і навичок, необхідних для розв'язання життєвих ситуацій, у яких вони вже перебувають: вони вчаться приймати рішення, діяти відповідально, комунікувати, співпрацювати та бути самостійними. Таким чином, дитина не просто здобуває знання, а вчиться жити у складному, багатогранному світі, у взаємодії з іншими людьми, навчається працювати в команді й шукати потрібну інформацію.

У цьому процесі важливу роль відіграє партнерство між учителем і учнем. Саме в межах проєктного підходу відбувається спільний шлях – від одного проєкту до іншого, де і вчитель, і учень виступають рівноправними учасниками навчального процесу, які разом творять нові знання, досліджують світ та відкривають його багатогранність.

РОЗДІЛ 2.

ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

2.1. Використання методу проєктів на уроках «Я досліджую світ» (за результатами констатувального експерименту)

У межах нашого дослідження, було здійснено аналіз використання методу проєктів у практиці початкової школи. Дослідницька робота включала проведення анкетування, яке відбувалося на базі закладів загальної середньої освіти міста Житомира. У дослідженні взяли участь 20 учителів початкових класів, а також 50 батьків учнів молодшого шкільного віку, яких було опитано з метою виявлення рівня їхньої обізнаності щодо застосування проєктних технологій у навчальному процесі. Окрім того, було опитано 50 учнів, що дало можливість комплексно оцінити ефективність упровадження методу проєктів з різних точок зору: педагогічної, батьківської та учнівської.

Анкетування серед педагогів проводилося анонімно, що дозволило забезпечити об'єктивність отриманих відповідей. Отримані дані були систематизовані, узагальнені та представлені у вигляді таблиць і діаграм, що дало змогу виявити основні тенденції та проблемні аспекти застосування проєктного методу у сучасній початковій школі. Особливістю вибірки було те, що більшість опитаних учителів мали професійний досвід понад п'ять років, що, безумовно, позитивно вплинуло на якість і глибину отриманої інформації.

За підсумками проведеного опитування встановлено, що всі респонденти мають уявлення про суть проєктної технології. Практично всі опитані педагоги змогли чітко окреслити основні риси та особливості поняття «проєктне навчання» (див. рисунок 2.1), що свідчить про належний рівень їхньої обізнаності з теоретичними засадами цього підходу. Крім того,

абсолютно всі учителі зазначили, що мають досвід застосування методу проєктів у своїй професійній діяльності. З них 70% педагогів використовують цю технологію систематично, як постійну складову освітнього процесу. Ці результати свідчать про високу готовність учителів до впровадження інноваційних методик навчання, а також про їхнє прагнення орієнтуватися на індивідуальні потреби та особливості кожної дитини.

Під час бесід з учителями початкової школи було з'ясовано, більшість педагогів переконані, що організація проєктної діяльності в початковій школі потребує дотримання низки важливих умов і педагогічних принципів, які забезпечують глибоке залучення учнів до навчального процесу та сприяють формуванню ключових компетентностей. Насамперед, вчителі відзначали необхідність наявності чітко сформульованої навчальної або життєво значущої проблеми, яка є достатньо складною й актуальною, щоб відповідати пізнавальним інтересам та освітнім запитам учнів. Така проблема повинна викликати природне бажання учнів досліджувати, шукати рішення, ставити запитання та висувати припущення.

Більшість педагогів (70%) вважають, що проєктна діяльність має носити дослідницький характер: учні мають самостійно або під керівництвом учителя формулювати гіпотези, перевіряти їх, аналізувати результати, робити логічні висновки та обґрунтовувати отримані відповіді. Важливим аспектом є також емоційне забарвлення освітнього процесу - створення атмосфери інтересу, натхнення, допитливості та внутрішньої мотивації до пізнання.

Необхідною умовою успішного проєктування є активне залучення учнів до психічної діяльності, що передбачає активізацію мислення, уваги, пам'яті, мовлення, вольових зусиль. Проєкт має будуватися відповідно до класичної структури проєктної роботи, адаптованої до вікових особливостей учнів 3–4 класів.

72% опитаних педагогів вважають, що на уроках інтегрованого курсу «я

досліджую світ» важливо широко використовувати групові та парні форми навчальної взаємодії, що сприяють формуванню навичок командної роботи, соціальної адаптації та взаємної підтримки. Важливим педагогічним завданням є також стимулювання учнів до висунення альтернативних ідей, гіпотез, творчих здогадів. Учня мають бути створені умови для того, щоб вони могли застосовувати набуті знання й уявлення до аналізу широкого спектра реальних ситуацій та явищ, усвідомлюючи їхнє практичне значення.

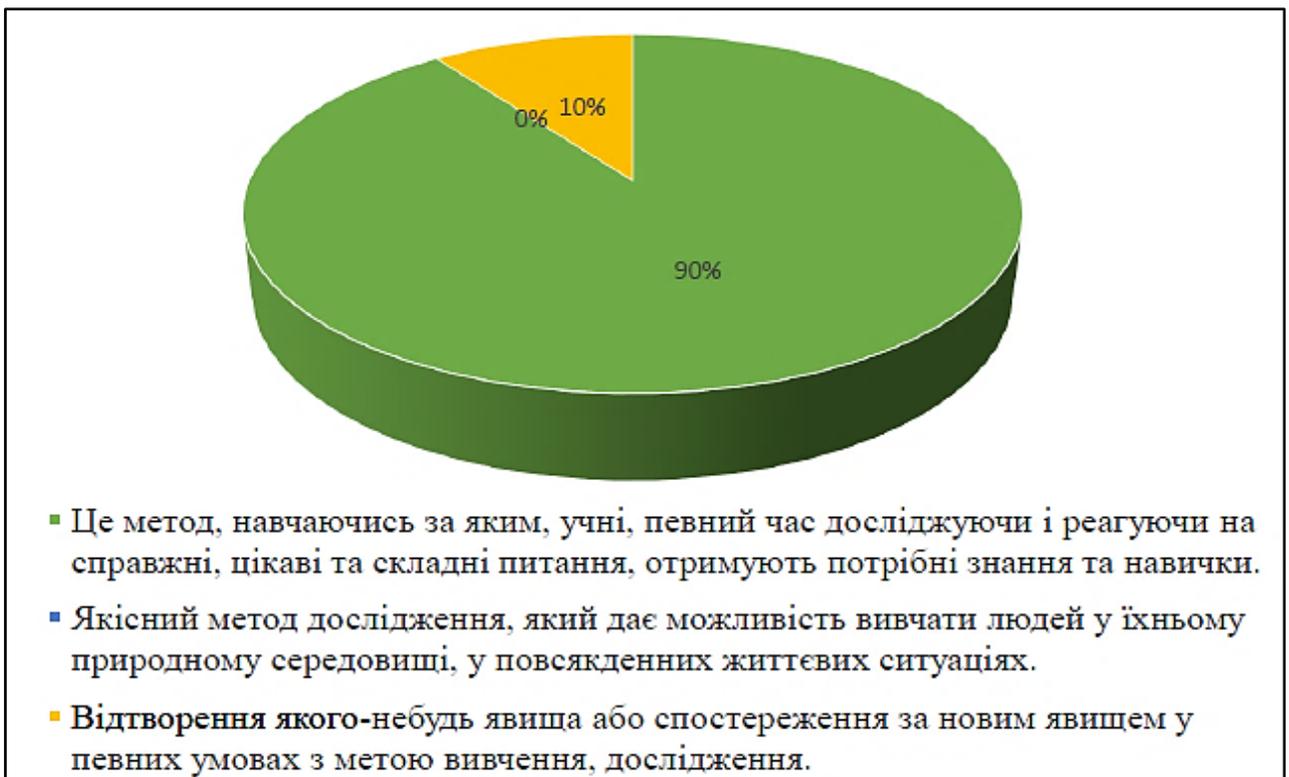

Рис. 2.1. Відповіді респондентів на запитання анкети «Яке з визначень найбільш точно характеризує проєктне навчання?»

У процесі дослідження шляхів удосконалення застосування проєктної технології було з'ясовано, що більшість опитаних педагогів (70%) активно вивчають практичний досвід своїх колег, аналізують приклади успішної реалізації проєктів та намагаються впроваджувати здобуті знання у власну професійну діяльність. Такий підхід дозволяє їм обирати ті форми й методи проєктної роботи, які вже довели свою ефективність у реальних умовах освітнього процесу та є практично апробованими. Водночас 20%

респондентів надають перевагу впровадженню авторських ідей, орієнтуючись на власні спостереження за навчальною активністю учнів, а також на особистий педагогічний досвід. Це свідчить про прагнення до творчого пошуку та професійної автономії.

Один із учителів, які взяли участь в опитуванні, зазначив, що наразі відчуває певну нестачу теоретичних знань з теми проєктного навчання, тому активно працює над самоосвітою, вивчаючи відповідну науково-методичну літературу з метою підвищення своєї фахової компетентності.

Результати відповідей респондентів на зазначене вище питання унаочнено на рис. 2.2.

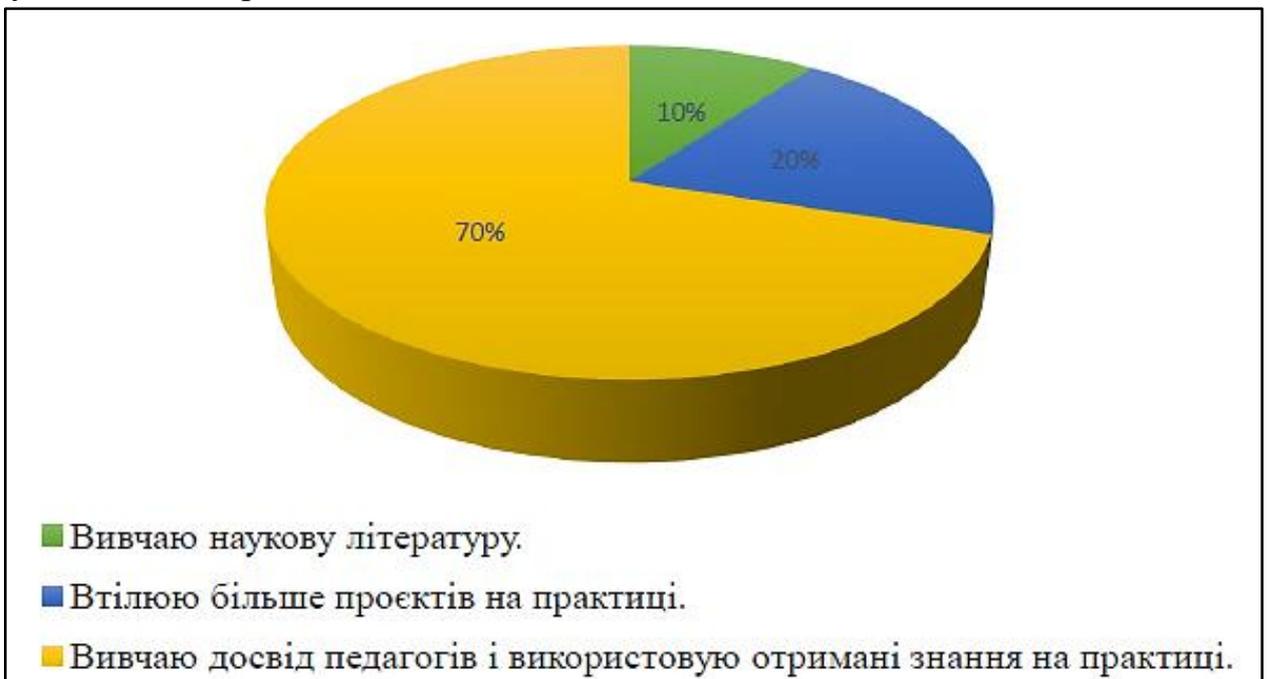

Рис. 2.2. Відповіді респондентів на запитання анкети «Яким чином Ви вдосконалюєте своє вміння використовувати метод проєктів?»

Усі опитані респонденти висловили позитивне ставлення до впровадження методу проєктів під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» і вважають його застосування цілком доцільним та ефективним. За їхніми переконаннями, проєктна діяльність значно сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу учнями, оскільки створює умови для практичного застосування знань і активної участі дітей у навчальному

процесі. Більшість педагогів (70%) відзначили, що ключовою перевагою проєктного навчання є можливість досягнення конкретного, видимого результату, який учень може побачити, оцінити та відчувати як власне досягнення. Для молодших школярів це особливо важливо, адже у рамках Нової української школи навчальна діяльність не підлягає оцінюванню в традиційному розумінні, що може знижувати мотивацію дітей. Крім того, через вікові особливості учні молодших класів досить швидко втрачають інтерес до одноманітних або абстрактних завдань, що ускладнює підтримку їхньої уваги протягом усього уроку. Натомість виконання проєкту, результат якого створено власноруч, викликає щире задоволення, формує почуття успіху й водночас надає учням можливість отримати корисний практичний досвід. Ще 20% опитаних акцентували увагу на соціалізуючому потенціалі проєктної діяльності. Їм імпонує те, що виконання завдань у межах проєкту часто передбачає роботу в малих групах або парах, що сприяє розвитку комунікативних умінь, вмінню домовлятися, слухати одне одного, розподіляти обов'язки та досягати спільного результату.

Рис. 2.3. Відповіді респондентів на запитання анкети «У чому Ви бачите перевагу проєктного навчання?»

У межах нашого дослідження проводилося також анкетування батьків молодших школярів. Опитування відбувалося в анонімній формі, що дало змогу отримати більш об'єктивні відповіді. Узагальнені результати анкетування подано у вигляді таблиць і графічних матеріалів (див. рисунки та таблиці). Основна мета анкети полягала у з'ясуванні рівня зацікавленості батьків у проєктній діяльності їхніх дітей, а також у визначенні їхнього бачення щодо доцільності та ефективності використання цього підходу в початковій школі.

Згідно з отриманими даними, переважна більшість батьків змогли чітко охарактеризувати поняття «проєктне навчання», що свідчить про їхню загальну обізнаність у питаннях сучасної освіти. Лише незначна частина респондентів зізналися, що не знайомі з цією формою організації навчального процесу. Такий результат можна вважати позитивним показником, оскільки він демонструє зацікавленість батьків у навчанні та вихованні своїх дітей, а також їхню готовність до саморозвитку та підтримки інноваційних освітніх практик (див. рисунок 2.4).

Рис. 2.4. Відповіді респондентів на запитання анкети «Що означає, на поняття «проєктна діяльність»?

Як видно з діаграми, 80% опитаних батьків молодших школярів вважають, що проєктна технологія є ефективнішою, більш цікавою і доцільнішою в освіті дітей. Тобто батьки не є прихильниками традиційних форм навчання, а на стороні змін та вдосконалення освітньої системи. Також у ході дослідження з'ясовано, що переважна більшість батьків молодших школярів так чи інакше були залучені до проєктної діяльності своїх дітей, що свідчить про їхню зацікавленість і позитивне ставлення до цього виду навчальної роботи. Лише 9% респондентів зазначили, що не брали участі в підготовці або реалізації проєктів разом із дитиною.

Відповіді респондентів на зазначене вище питання унаочнено на рис.

2.5

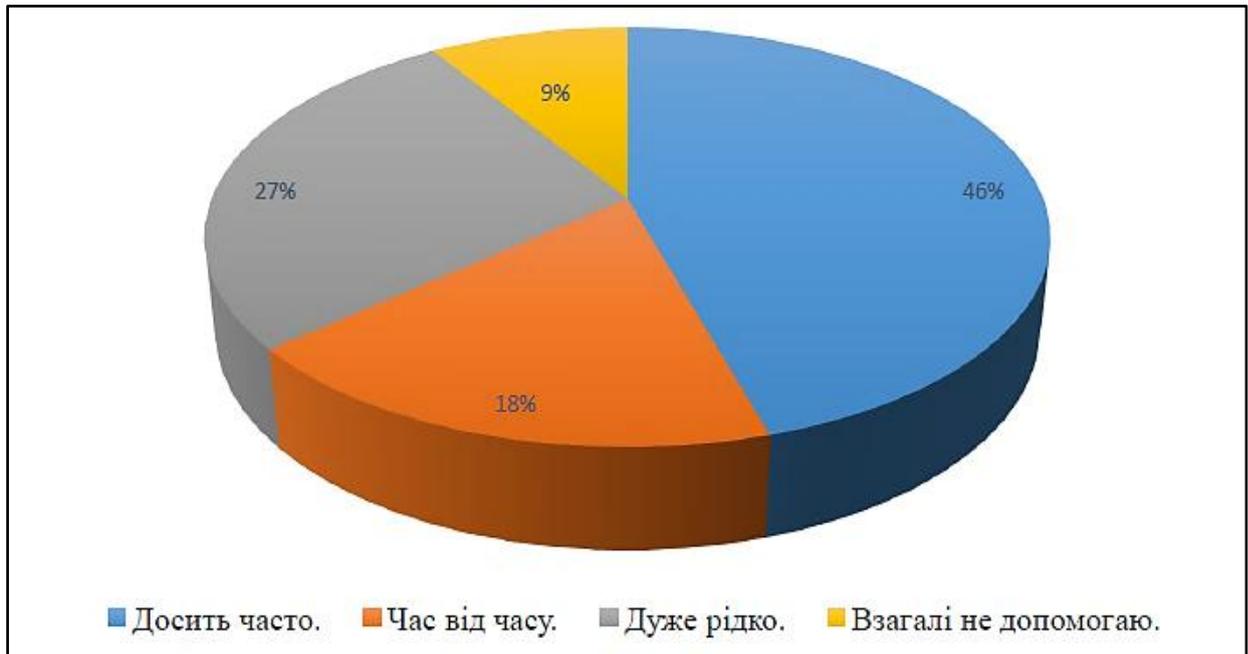

Рис. 2.5. Відповіді респондентів на запитання анкети «Як часто Ви допомагали своїй дитині створювати проєкти?»

Наступним етапом дослідницької роботи став аналіз особливостей використання проєктних технологій у початковій школі на основі анкетування учнів молодших класів. Цей вид опитування був спрямований на з'ясування того, як самі школярі сприймають проєктну діяльність, чи цікаво їм брати участь у таких формах роботи, а також наскільки зрозумілим

та доступним для них є цей підхід.

Анкета для учнів складалася з п'яти запитань закритого типу, які були спеціально розроблені з урахуванням вікових особливостей молодших школярів. Це дозволило забезпечити легкість сприйняття та зручність у заповненні. Анкетування проводилося в анонімному форматі, що дало змогу отримати більш щирі та неупереджені відповіді від дітей. Отримані результати було систематизовано й узагальнено, а їхній аналіз подано у вигляді таблиці 2.1, що дає змогу наочно оцінити загальні тенденції та ставлення учнів до проєктної діяльності в освітньому процесі.

Таблиця 2.1

Узагальнення відповідей учнів початкової школи на питання анкети

Запитання	Варіанти відповідей	К-ть відповідей	%
Що таке проєкт?	Звичайний урок.	14	28
	Пошук цікавої інформації, її опрацювання, створення результату.	26	52
	Спостереження за явищами природи.	10	20
Чи цікаво тобі працювати з проєктами?	Так	38	76
	Ні	22	24
Який етап роботи з проєктом для тебе найбільш цікавий?	Опрацювання інформації	14	28
	Підготовка доповіді	3	3
	Виготовлення поробок, малюнків, моделей тощо.	26	52
	Презентація результатів	7	7
Чи бажаєш ти частіше працювати з проєктами?	Так	38	76
	Ні	22	24
Чи допомагали тобі батьки?	Так	38	76
	Ні	22	24

Таким чином, аналіз отриманих результатів дозволяє зробити обґрунтований висновок про те, що більшість опитаних учнів добре обізнані з методом проєктів і виявляють позитивне ставлення до його використання на уроках. Для більшості дітей проєктна діяльність є цікавою та захопливою формою навчання, яка викликає щире зацікавлення і бажання брати участь у виконанні таких завдань.

Зокрема, 52% респондентів охарактеризували поняття «проєкт» як процес пошуку цікавої інформації, її опрацювання та подальшої презентації результатів. Це свідчить про те, що ці учні не лише знайомі з основними етапами проєктної діяльності, але й мали безпосередній досвід участі у ній в межах навчального процесу. Разом з тим, 48% опитаних учнів початкової школи надали відповіді, які певною мірою відхиляються від загальноприйнятого тлумачення поняття «проєкт», що може свідчити про недостатній рівень обізнаності або про інше сприйняття цього виду діяльності в межах їхнього навчального досвіду. Втім, навіть за таких умов, загальний результат анкетування можна розцінювати як доволі позитивний і обнадійливий, адже він демонструє високий рівень зацікавленості учнів і потенціал для подальшого вдосконалення роботи з проєктною технологією у початковій школі.

Результати анкетування свідчать про високий рівень зацікавленості молодших школярів у проєктній діяльності: 76% опитаних учнів зазначили, що їм подобається працювати над проєктами, і така ж частка респондентів висловила бажання частіше долучатися до подібної форми навчальної роботи. Така тенденція цілком зрозуміла, адже діти молодшого шкільного віку відчують більше захоплення від творчої, ігрової, інтерактивної діяльності, що передбачає співпрацю з однолітками, ніж від традиційного, одноманітного вивчення матеріалу за стандартною схемою «учитель – підручник – відповідь».

Позитивним є і той факт, що майже половина учнів (38 із 50 опитаних)

вказали на активну участь їхніх батьків у створенні проєктів. Це свідчить про наявність тісного зв'язку між дитиною та її родиною, а також про готовність батьків долучатися до освітнього процесу й проводити спільний час із користю.

Щодо найулюбленішого етапу проєктної роботи, то більшість дітей зазначили, що їм найбільше подобається створювати вироби, малюнки, готувати презентації – тобто брати участь у творчій частині процесу. Це цілком логічно, адже саме в такий спосіб молодші школярі можуть реалізувати свій потенціал, проявити індивідуальність і побачити відчутний результат своєї праці. Така діяльність приносить їм радість, задоволення й підвищує мотивацію до навчання.

Натомість жоден із респондентів не обрав опрацювання інформації як цікавий етап проєкту. Це свідчить про те, що суто аналітична, дослідницька частина проєктної роботи сприймається дітьми менш захопливо, що є віковою особливістю. Отже, вчителям варто звернути увагу на необхідність адаптації цього етапу до особливостей сприймання молодших школярів - через гру, інтерактивні форми, яскраві візуалізації або сюжетну мотивацію.

У контексті реалізації принципів Нової української школи метод проєктів посідає важливе місце в організації освітнього процесу в початковій школі. Його застосування передбачене чинними навчальними програмами для початкової школи, а також чітко прописане та структуроване в сучасних підручниках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Це підтверджує значущість проєктної діяльності як одного з провідних інструментів формування ключових компетентностей у молодших школярів.

Результати анкетування, проведеного серед учителів, батьків та учнів, підтвердили як актуальність, так і ефективність впровадження проєктної технології під час вивчення зазначеного курсу. Отримані дані демонструють, що використання методу проєктів не лише оптимізує процес

навчання, а й активно залучає батьків до спільної діяльності, формуючи партнерські відносини між школою та родиною. Використання цієї інноваційної технології позитивно впливає на всіх учасників освітнього процесу. Учням стає цікавіше працювати з навчальним матеріалом, підвищується їхня мотивація до пізнання, з'являється прагнення до самостійного навчання, розвитку творчих здібностей. Крім того, проєктна діяльність сприяє зниженню емоційної напруги, оскільки дозволяє дітям навчатися у комфортному темпі, через діяльність, яка відповідає їхнім інтересам і потребам.

2.2. Методичні рекомендації щодо використання методу проєктів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Сучасні освітні технології відкривають нові горизонти в організації процесу навчання, виховання та формування особистості учня. Вони базуються на інноваційних підходах, які істотно відрізняються від традиційних. Класична модель навчання, попри свої переваги, виявляється недостатньо ефективною у контексті врахування індивідуальних особливостей кожного школяра, його особистісних потреб, стилю мислення та темпу розвитку. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у пошуку нових форм, методів і технологій, що здатні забезпечити гнучкість, адаптивність і практичну спрямованість навчання.

Однією з таких прогресивних технологій виступає метод проєктів, який сьогодні справедливо вважається однією з провідних інновацій сучасної педагогіки. Його перевага полягає у комплексному формуванні ключових компетентностей, необхідних учням не лише для успішного навчання, а й для подальшої самореалізації у соціумі. Метод проєктів стимулює розвиток пізнавального інтересу, сприяє становленню навичок самоосвіти, самоорганізації, творчого підходу до виконання завдань, критичного мислення, вміння ефективно співпрацювати у групі,

комунікувати, презентувати результати власної діяльності та нести за них відповідальність.

Основна мета застосування проєктних технологій у навчальному процесі полягає у створенні таких умов, за яких кожен учень зможе здобути власний, індивідуально значущий досвід проєктної діяльності. Проєктна робота водночас є виявом і практикою особистісно орієнтованого навчання, що здійснюється на основі добровільного вибору теми або форми реалізації проєкту відповідно до інтересів, потреб і здібностей дитини. Такий підхід дозволяє зробити навчання більш осмисленим, зацікавлює учня, пробуджує внутрішню мотивацію до пізнання.

Сучасна методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» тісно пов'язана з основними напрямками педагогічної науки, що досліджують усі компоненти освітнього процесу: навчання, виховання, розвиток та соціалізацію дитини. При створенні програм і підручників автори намагаються максимально врахувати вікові та психофізіологічні особливості молодших школярів, їхнє сприйняття світу та потребу в активному пізнанні навколишнього середовища.

Навчальний курс «Я досліджую світ» має широкі можливості для розвитку пізнавальних процесів у дітей. На основі інтеграції змісту з різних освітніх галузей, учні поглиблюють свої початкові уявлення про природні явища, суспільні події, людські взаємини, а також формують базові знання про взаємозв'язок людини з природою і суспільством. Крім того, у процесі вивчення курсу в учнів розвивається повага до держави, національної культури, національних меншин, а також формуються основи екологічної та громадянської свідомості.

Завдяки змістовному наповненню курсу відбувається розвиток важливих інтелектуальних навичок: аналізу, синтезу, оцінювання, узагальнення та класифікації інформації. Учні навчаються встановлювати логічні зв'язки, зокрема причинно-наслідкові, між подіями, об'єктами та

явищами. Вони поступово опановують уміння розрізняти істотне і другорядне, формулювати припущення (гіпотези), перевіряти їх на практиці, а також розвивають практико-орієнтовані навички, необхідні для щоденного життя. Крім того, учні навчаються критично мислити, аналізувати інформацію з різних джерел, оцінювати її достовірність, співвідносити нові знання з попереднім досвідом та творчо застосовувати їх у нових ситуаціях. Важливою складовою курсу є розвиток комунікативних навичок (вміння чітко й лаконічно презентувати власні думки, висновки та результати роботи як у колі однокласників, так і в ширшому соціальному середовищі).

Важливе значення має й інтеграція між різними галузями знань. Наприклад, тісне поєднання мовно-літературного та природничого компонентів сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та формуванню цілісного сприйняття світу. Правильно організоване поєднання змісту сприяє ефективному, цікавому й водночас доступному навчальному процесу. Саме тому автори сучасних підручників активно підтримують інтеграційний підхід, впроваджуючи в навчання елементи проєктної діяльності. Ці проєкти не лише сприяють опануванню навчального матеріалу, а й стимулюють розвиток мовлення, критичного мислення, креативності та творчої активності учнів.

Суттєві зміни у стандартах освітньої галузі «Наука» вимагають нового підходу до дидактики та методики викладання курсу «Я досліджую світ», зважаючи на важливість взаємодії людини з природою в умовах сучасного глобалізованого світу. Цей курс виконує пропедевтичну функцію, закладаючи основу для подальшого вивчення таких дисциплін, як біологія, хімія, фізика, географія та інші. Особливо важливим це є для вдосконалення методики організації проєктної діяльності молодших школярів.

Нижче пропонується розгорнутий приклад алгоритму опису навчального проєкту в межах реалізації інтегрованого курсу «Я досліджую

світ»):

1. Тема, що опрацьовується на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (зазначається відповідна тема згідно з навчальною програмою та класом, у якому вона вивчається, також вказується навчальний рік, освітня галузь і розділ програми, в межах якого реалізується пропонуванний проєкт).

2. Формулювання теми навчального проєкту (коротка та змістовна назва, яка відображає суть досліджуваного питання та викликає зацікавленість учнів).

3. Обґрунтування актуальності обраної теми (пояснюється значущість проєкту для сучасного учня, суспільства або навколишнього середовища; звертається увага на міжпредметний характер проєкту та його зв'язок із реальним життям).

4. Мета навчального проєкту (чітко визначається, чого саме має досягти учень у процесі роботи над проєктом; формулювання має відповідати SMART-критеріям (конкретність, вимірюваність, досяжність, актуальність, обмеження в часі)).

5. Тип проєкту (зазначається, до якого типу належить проєкт (дослідницький, інформаційний, творчий, соціальний, комбінований тощо).

6. Тривалість (часові рамки) реалізації проєкту (зазначається кількість навчальних днів або тижнів, протягом яких проєкт буде впроваджено, а також орієнтовний обсяг часу, відведений на окремі етапи).

7. Ключове (проблемне) питання (широке, відкрите запитання, яке спонукає учнів до критичного мислення, дослідження та пошуку відповідей, об'єднує усі завдання в єдине цілісне пізнавальне поле).

8. Тематичні запитання (уточнювальні або допоміжні запитання, які розкривають різні аспекти теми й допомагають структурувати пошукову діяльність учнів).

9. Конкретні завдання проєкту (перелік завдань, які мають бути

виконані учнями індивідуально, у парах або групах, що сприятиме досягненню мети проєкту).

10. Ключові компетентності (вказуються компетентності, що розвиваються у процесі роботи над проєктом (наприклад, уміння вчитися впродовж життя, комунікативні навички, математична компетентність, екологічна свідомість тощо)).

11. Універсальні уміння, які формуються незалежно від галузі знань (перелік загальнонавчальних умінь і навичок, як-от: уміння працювати в команді, аналізувати інформацію, ставити цілі, планувати власну діяльність, презентувати результати тощо).

12. Предметні (галузеві) компетентності (компетентності, які формуються в межах відповідних галузей знань (природнича, технологічна, громадянська тощо) відповідно до Державного стандарту).

13. Назви учнівських груп (креативні або тематично пов'язані назви команд, що сприяють формуванню командного духу та залученню учнів до спільної роботи).

14. Конкретизовані завдання та інструктивні матеріали для кожної групи виконавців проєкту (опис завдань, які має виконати кожна група, разом з відповідними інструкціями, порадами або шаблонами для полегшення виконання).

15. Список джерел для самостійного або групового опрацювання учнями (рекомендована література, посилання на інтернет-ресурси, відео, цифрові енциклопедії тощо).

16. Список покликань на використані джерела й матеріали (оформлений відповідно до стандартів список інформаційних ресурсів, на які спиралися учні в процесі роботи над проєктом).

17. Етапи реалізації проєкту (опис підготовчого етапу (визначення теми, мотивація), основного (збір і опрацювання інформації, виконання завдань) та завершального (презентація результатів, рефлексія) з коротким

викладом змісту кожного).

18. Очікувані результати (чітко сформульований освітній продукт, який є результатом діяльності учнів (наприклад, буклет, презентація, макет, відео, інфографіка), із зазначенням, який продукт створила кожна група учасників проєкту).

19. Посилання на створену інтерактивну книгу (Book Creator) (покликання на цифрову публікацію, що стала продуктом проєктної діяльності однієї з груп учнів, розроблену за допомогою відповідного онлайн-сервісу).

20. Критерії оцінювання результатів проєктної роботи (перелік чітких і прозорих критеріїв для оцінювання якості освітнього продукту, його відповідності темі, повноти розкриття, креативності, оформлення тощо).

21. Критерії оцінювання роботи учня в команді (оцінювання рівня залученості, ініціативності, співпраці з іншими членами групи, відповідальності та взаємодії).

22. Перелік використаних цифрових засобів, матеріалів та обладнання (вказується все необхідне для успішного виконання завдань (онлайн-платформи, техніка, матеріали для творчої діяльності тощо).

23. Візуалізація ідей та результатів навчального проєкту (створення дошки проєкту (інформаційного колажу, постера, блок-схеми) за допомогою зручного для учнів візуального інструменту; додається покликання на продукт.

На основі аналізу й узагальнення актуальних наукових джерел із теми дослідження пропонуємо методику роботи над проєктами, що виконуються молодшими школярами у межах опанування змістом інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Проєктна діяльність учнів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» передбачає підготовчий, практико виконавчий та заключний етапи. Діяльність молодших школярів у межах кожного з етапів представлено в

таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Опис діяльності вчителя та здобувачів освіти у межах етапів робіт
над навчальним проєктом**

Діяльність вчителя	Діяльність учня
<p>Підготовчий етап передбачає підготовку та планування проєкту створення проблемної ситуації, ознайомлення дітей з сутністю методу проєктів, змістом самого проєкту, допомога у виборі групи за опорними питаннями, мотивацію пошуку, допомогу у визначенні ключового питання, постановці завдань, знаходження шляхів розв'язання проблеми.</p>	
<p>Підетап визначення теми, мети, типу та завдань проєкту</p>	
<p>1.Спостереження, координування діяльності учнів.</p> <p>2. Запис до таблиці результатів.</p> <p>3. Непряме керування діяльністю (консультації).</p>	<p>1. Збір інформації та її опрацювання.</p> <p>2. Спостереження за об'єктами дослідження.</p> <p>2.Робота з літературою.</p>
<p>Підетап планування</p>	
<p>1.Корекція підсумкових матеріалів.</p> <p>2.Спостереження за перебігом обробки результатів і аналізу інформації.</p>	<p>1.Аналіз інформації.</p> <p>2.Формулювання висновків.</p>
<p>Практико виконавчий етап передбачає збір інформації (спостереження, робота з літературою, анкетування, експеримент), аналіз інформації, формулювання висновків, оформлення результатів діяльності.</p>	
<p>Підетап здобу інформації</p>	
<p>1.Корекція підсумкових матеріалів.</p> <p>2.Спостереження за перебігом обробки результатів і аналізу інформації.</p>	<p>1.Аналіз інформації.</p> <p>2.Формулювання висновків.</p>

Підетап оформлення результатів проєкту	
Участь у виборі способів оформлення результатів роботи учнів.	1.Оформлення проєкту. 2. Підготовка до презентації проєкту
Заключний етап передбачає представлення проєкту до захисту, захист проєкту, відповіді на запитання вчителя та інших учнів класу, колективне оцінювання, підбиття підсумків.	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Приймання звіту груп, які виконували проєкт. . 2. Постановка запитань. 3. Участь в обговоренні порівнянь отриманих результатів проєкту з тими, що планувалися. У разі відмінності – допомагає з'ясувати причини. 4. Участь у колективному аналізі й оцінюванні результатів проєкту. 5. Підбиття підсумків роботи над проєктом. 6. Оголошення результатів. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Презентація проєкту у визначеній формі для кожної групи (комп'ютерна презентація, альбом, буклет, газета тощо). 2. Захист проєкту. 3. Відповіді на питання вчителя та/чи однокласників. 4. Порівняння отриманих результатів проєкту з тими, що планувалися. У разі відмінності – з'ясування причин. 5. Участь у колективному оцінюванні результатів проєкту. 6. Рефлексія «Мікрофон» («Я знаю...», «Я вмю...», «Найбільшим успіхом було...»).

Як видно з таблиці, застосування методу проєктів у межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є найбільш відповідним до ідей та цінностей Нової української школи. Цей метод не лише сприяє реалізації принципів компетентнісного навчання, а й створює сприятливе середовище для розвитку

особистості молодшого школяра. Працюючи над навчальними проєктами, молодші школярі навчаються ефективно взаємодіяти в команді, розподіляти ролі та обов'язки, аналізувати результати власної та колективної діяльності, відповідально ставитися до спільної справи, відчувати себе частиною команди. Проєктна діяльність також формує важливі навички XXI століття: вміння критично мислити, узагальнювати, систематизувати інформацію, аналізувати її з різних точок зору.

Сучасна українська освіта, яка поступово інтегрує ключові принципи Нової української школи у національну освітню політику, орієнтована на подолання традиційного споживацького підходу до знань, а також на зменшення відриву навчання від актуальних соціальних викликів та проблем. Інтегративне навчання, на якому базується курс, покликане всебічно розвивати учня як особистість, тобто сприяти його адаптації до швидкозмінного світу, розвивати здатність до критичного осмислення себе й навколишнього середовища, формувати готовність до самостійного пізнання, творчості, співпраці й комунікації.

У зв'язку з цим особливо актуальним стає пошук шляхів підвищення ефективності освітнього процесу через впровадження цілісного, міждисциплінарного та компетентнісного підходу до навчання. Важливо виявити та використати потенціал цих підходів для кращого осмислення навчального матеріалу, розвитку системного мислення учнів, а також для формування позитивного ставлення до процесу пізнання як до захопливої, емоційно насиченої діяльності.

З огляду на зазначене вище маємо акцентувати на умовах підвищення ефективності методу проєктів у початковій школі. Такі умови сформовано на основі узагальнення бесід з учителями початкової школи, проведених у межах виконання кваліфікаційної роботи.

У контексті вдосконалення методики використання методу проєктів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» слід звернути увагу на

критерії вибору теми навчального проєкту. Доцільно керуватися низкою важливих критеріїв, що забезпечують ефективність та зацікавленість учнів у роботі. Зокрема, тема навчального проєкту має:

- викликати щирий інтерес та мотивацію до пізнання у здобувачів освіти;
- стимулювати учнів до самостійного формулювання ідей, пошуку нестандартних рішень та втілення власних задумів;
- сприяти подальшому розвитку вже набутих знань, навичок і компетентностей;
- відповідати індивідуальним особливостям, здібностям і схильностям дітей;
- бути реалістичною з огляду на наявні ресурси та технічне забезпечення школи;
- узгоджуватися з вимогами безпеки під час виконання усіх етапів проєкту;
- враховувати часові обмеження та доступність реалізації в межах навчального процесу;
- мати практичний результат (передбачати створення корисного, естетичного та привабливого продукту).

Учні активно та із зацікавленням долучаються до самостійної роботи (як повністю самостійно, так і під керівництвом учителя) лише тоді, коли обрана тема викликає у них щирий інтерес. Саме учнівська зацікавленість виступає головною умовою ефективної проєктної діяльності. Водночас, окрім інтересу, важливо враховувати й інші чинники:

- 1) можливість практичного використання результатів проєкту у реальному житті;
- 2) відповідність змісту проєкту віковим та індивідуальним особливостям учнів молодшого шкільного віку;
- 3) зв'язок із навчальною програмою та освітніми завданнями, які вона

передбачає;

- 4) реальний рівень знань, навичок і вмінь здобувачів освіти;
- 5) доцільний обсяг завдань з урахуванням тривалості проєкту;
- 6) наявність матеріально-технічних ресурсів і доступність необхідних інструментів та матеріалів;
- 7) творчий потенціал і можливість для виявлення оригінальності.

Під час організації проєктної діяльності вчителю важливо мотивувати кожного учня до усвідомленої, активної та відповідальної участі в спільній справі. Для цього доцільно провести колективне обговорення й разом створити пам'ятку учасника проєкту, яка допоможе учням краще спланувати власну роботу. Орієнтовні запитання для складання такої пам'ятки:

- Чому ця тема мене зацікавила?
- З якою метою я беру участь у цьому проєкті?
- Які завдання я можу виконати самостійно? У які терміни?
- Що мені знадобиться для виконання проєкту?
- Яких результатів я прагну досягти?
- У якій формі я хотів би представити нашу роботу?

Особливо важливо стежити за тим, щоб учні не втрачали інтересу до проєктної діяльності, зберігали внутрішню мотивацію і прагнули завершувати розпочату справу. Така наполегливість сприяє формуванню сили волі, витривалості, розвиває характер, вчить не боятися складних завдань, а навпаки - братися за них з упевненістю та бажанням їх подолати. Під час роботи над проєктом молодші школярі послідовно виконують систему дій, що відповідають кожному етапу діяльності, а вчитель виступає не стільки джерелом знань, скільки координатором і організатором дитячого навчального досвіду.

Роль педагога полягає в тому, щоб грамотно спланувати діяльність, підібрати цікаві, посильні для дітей об'єкти проєктування, забезпечити підтримку кожному учню як у процесі вибору ідеї, так і на етапі прийняття

рішень щодо технології виконання задуманого. Учитель також допомагає знайти оптимальні рішення проблем, які можуть виникати в ході реалізації проєкту, і створює атмосферу взаємодопомоги й зацікавленості.

Критерії оцінювання проєктної роботи доцільно формувати спільно з учнями, що сприяє їхній мотивації, усвідомленню цілей діяльності та розумінню очікуваних результатів. Нижче подано орієнтовний перелік таких критеріїв:

- якість оформлення підсумкового продукту (портфоліо, електронної презентації, інтерактивної книги або навчально-інструктивного плаката (естетика, логічність структури, візуальна привабливість));

- змістове наповнення (глибина проведеного дослідження, обґрунтованість висновків, доречність і послідовність виконаних дій);

- актуальність і значущість теми (відповідність сучасним викликам, інтересам учнів, соціальному чи природничому контексту);

- рівень творчості (наявність креативного підходу, здатність генерувати нестандартні ідеї);

- оригінальність рішень (новизна запропонованих підходів до розв'язання проблеми або виконання завдань);

- самостійність виконання завдань (ступінь ініціативності, здатність працювати без сторонньої допомоги);

- залучення всіх членів команди (рівень участі кожного учня у проєктній роботі, взаємодія та спільна відповідальність за результат).

Отже, проєктна діяльність сприяє не лише розвитку інтелектуального потенціалу молодших школярів, а й активно формує у них такі важливі риси, як відповідальність, ініціативність та впевненість у власних можливостях. Беручи до уваги викладене вище, можна стверджувати, що під час організації проєктної діяльності на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» важливо забезпечити умови, за яких учні зможуть поступово проходити всі етапи розвитку самостійності. Важливо, щоб рівень автономності навчальної

діяльності зростає поступово, відповідно до вікових і пізнавальних можливостей школярів.

У цьому розділі нами було визначено ключові педагогічні умови, необхідні для ефективного формування навичок проєктної діяльності в молодших класах. До них належать: створення сприятливого емоційного клімату, заснованого на доброзичливості, довірі та взаємній повазі; добір навчального змісту, що відповідає «зоні найближчого розвитку» учнів; урахування вікових та психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку; опора на індивідуальний досвід кожного учня як суб'єкта навчальної діяльності; поетапне формування основних елементів проєктної роботи; розвиток пізнавального інтересу до проєктної діяльності; систематичне підвищення рівня самостійності у виконанні завдань; гармонійне поєднання індивідуальних і групових форм роботи.

На наш погляд, під час вибору змістового наповнення навчання, методів, засобів і форм організації освітнього процесу доцільно враховувати зазначені педагогічні умови. Їх дотримання дозволить зробити навчання проєктної діяльності більш усвідомленим, цілісним і результативним, а також сприятиме особистісному зростанню молодших школярів у контексті сучасної освітньої парадигми.

Висновки розділу 2

Сучасні педагогічні технології відкривають нові можливості для організації освітнього процесу початкової школи, пропонуючи інноваційні підходи до навчання, виховання та всебічного розвитку особистості здобувача освіти. На відміну від традиційної системи навчання, яка здебільшого орієнтується на уніфіковане подання знань і недостатньо враховує індивідуальні особливості кожного учня, сучасні освітні стратегії потребують пошуку більш гнучких, варіативних форм і методів викладання. Особливого значення набуває особистісно-орієнтоване навчання, у центрі якого – сам

учень, його інтереси, нахили, здібності та потреби.

Одним із найбільш ефективних засобів реалізації такого підходу є освітнє проєктування. Його головна мета полягає в тому, щоб створити для педагога такі умови навчальної взаємодії, в яких учень має змогу здобути власний індивідуальний досвід проєктної діяльності. Робота над проєктом стає своєрідною лабораторією особистісного розвитку, де учень не просто виконує завдання, а бере на себе відповідальність за процес, обирає напрям дослідження згідно зі своїми інтересами та цінностями, навчається планувати, аналізувати, оцінювати результати.

У процесі написання кваліфікаційної роботи було здійснено дослідження, присвячене вивченню ефективності використання методу проєктів у початковій школі. В опитуванні взяли участь учителі, батьки та учні молодших класів. Результати опитування виявилися доволі промовистими: більшість респондентів погодилися з тим, що впровадження проєктних технологій в освітній процес є значно результативнішим порівняно з традиційними методами. Такий підхід забезпечує глибше занурення у зміст навчання, розвиває практичні навички, критичне мислення та вміння працювати над конкретним результатом.

Проєктна діяльність має ще одну важливу перевагу – вона створює умови для досягнення реального результату, тобто створення учнем власноруч зробленого продукту, що має цінність і зміст. Це не лише приносить задоволення і підвищує самооцінку, а й формує вміння, які можуть стати у пригоді в реальному житті, сприяє розвитку самостійності, відповідальності, послідовності в діях. Ще один позитивний момент, який було виявлено під час дослідження, - активна участь батьків у підготовці й реалізації учнівських проєктів. Така взаємодія свідчить про налагодженість родинної комунікації, зацікавленість батьків у навчальному житті дитини, а також про те, що створення проєктів стає не лише шкільною, а й сімейною справою. Це зміцнює зв'язки між членами родини, формує позитивний емоційний фон навколо

навчання і заохочує до спільної діяльності у позаурочний час.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що проєктні технології мають вагомe значення в освітньому процесі початкової школи. Їхнє використання доцільне під час вивчення курсу «Я досліджую світ», адже саме цей курс спрямований на інтеграцію знань, розвиток дослідницької активності, формування світоглядних уявлень та практичних навичок, необхідних для активної участі в житті сучасного суспільства.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Результати дослідження, здійсненого нами у межах виконання кваліфікаційної роботи, дозволило зробити висновки, зазначені нижче.

1. Відповідно першого завдання дослідження було визначено базові поняття дослідження та розкрито психолого-педагогічну сутність методу проєктів. Зазначено, у науковій та педагогічній літературі зустрічаються різні поняття, пов'язані з цим підходом: «проєкт», «проєктна діяльність», «метод проєктів», «проєктна технологія». З'ясовано, що проєкт у контексті навчання потрактовується як усвідомлена й прийнята учнем мета, реалізована ним у процесі активної діяльності.

Узагальнення й аналіз наукових досліджень провідних учених у галузі педагогіки та методики навчання дають підстави для висновку, що метод проєктів є не просто окремим методом організації освітнього процесу, а цілісною системою. Він охоплює сукупність прийомів, способів, дій та операцій, які виконуються учнями в чітко визначеній логічній послідовності з метою досягнення конкретної освітньої чи пізнавальної мети. Йдеться про вирішення певної проблеми або завдання, яке є актуальним і значущим для самих учнів, викликає в них інтерес і стимулює до активної участі.

Схарактеризовано ознаки методу проєктів, якими є: активна взаємодія між учителем, учнями; безперервність і взаємозв'язок між різними компонентами навчання, високий рівень самостійності, відповідальності та ініціативності з боку здобувачів освіти, організація досвіду дослідницької та творчої роботи, розвиток соціальних навичок. Основна мета методу проєктів полягає в тому, що учні самостійно або в групах здійснюють пошукову діяльність, збирають, аналізують та систематизують інформацію з різних джерел. Розглянуто принципи навчання, що їх характеризують навчальні проєкти (самостійності учня, взаємодії; урахування вікових та індивідуальних особливостей дитини; актуалізації суб'єктивної позиції

дитини в освітньому процесі). Розкрито види проєктів, що використовуються у початковій школі (дослідницько-пошуковий; інформаційний; практико орієнтований; творчий; поєднання проєктів (інформаційно-дослідницький, інформаційно-творчий, інформаційно-практико-орієнтований, інформаційно-пошуковий).

Висвітлено способи організації проєктної діяльності молодших школярів (виконання окремих завдань або повноцінного проєкту безпосередньо під час одного або кількох уроків; організація проєктної роботи у позаурочний час; представлення результатів проєктної роботи прямо на уроці у вигляді короткої презентації, демонстрації, обговорення чи захисту; проведення підсумкової презентації створеного інтелектуального або матеріального продукту).

2. Відповідно другого завдання дослідження обґрунтовано можливості використання методу проєктів у межах викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

На виконання цього завдання було здійснено аналіз навчальних програм О. Савченко та Р. Шияна та підручників для інтегрованого курсу «Я досліджую світ» щодо використання методу проєктів. У ході здійсненого нами аналізу було встановлено, в обидвох програмах наголошується на важливості використання методу проєктів як одного з провідних інструментів організації навчання в межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Також було проаналізовано чинні підручники інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Зроблено висновок, що у більшості підручників представлено елементи проєктного навчання: зазначено тематику проєктів і подано алгоритми їх виконання. Більшість навчальних проєктів мають інтегрований характер і орієнтовані на набуття учнями практичного досвіду через активну пізнавальну діяльність.

3. Відповідно третього завдання дослідження було проаналізовано стан використання проєктної діяльності у практиці вчителів початкової школи на

основі констатувального експерименту. Дослідницька робота включала проведення анкетування, яке відбувалося на базі закладів загальної середньої освіти міста Житомира. У дослідженні взяли участь 20 учителів початкових класів, а також 50 батьків учнів молодшого шкільного віку, яких було опитано з метою виявлення рівня їхньої обізнаності щодо застосування проєктних технологій у навчальному процесі. Окрім того, було опитано 50 учнів, що дало можливість комплексно оцінити ефективність упровадження методу проєктів з різних точок зору: педагогічної, батьківської та учнівської.

За підсумками проведеного опитування встановлено, що всі респонденти мають уявлення про суть проєктної технології. Практично всі опитані педагоги змогли чітко окреслити основні риси та особливості поняття «проєктне навчання», що свідчить про належний рівень їхньої обізнаності з теоретичними засадами цього підходу. Крім того, абсолютно всі учителі зазначили, що мають досвід застосування методу проєктів у своїй професійній діяльності.

У межах нашого дослідження проводилося також анкетування батьків молодших школярів. Згідно з отриманими даними, переважна більшість батьків змогли чітко охарактеризувати поняття «проєктне навчання», що свідчить про їхню загальну обізнаність у питаннях сучасної освіти. Лише незначна частина респондентів зізналися, що не знайомі з цією формою організації навчального процесу. 80% опитаних батьків молодших школярів вважають, що проєктна технологія є ефективнішою, більш цікавою і доцільнішою в освіті дітей. Лише 9% респондентів зазначили, що не брали участі в підготовці або реалізації проєктів разом із дитиною.

Також було опитано учнів 3-х класів. Аналіз отриманих результатів дозволяє зробити обґрунтований висновок про те, що більшість опитаних учнів добре обізнані з методом проєктів і виявляють позитивне ставлення до його використання на уроках. Для більшості дітей проєктна діяльність є

цікавою та захопливою формою навчання, яка викликає щире зацікавлення і бажання брати участь у виконанні таких завдань.

Результати анкетування свідчать про високий рівень зацікавленості молодших школярів у проєктній діяльності: 76% опитаних учнів зазначили, що їм подобається працювати над проєктами, і така ж частка респондентів висловила бажання частіше долучатися до подібної форми навчальної роботи.

Позитивним є і той факт, що майже половина учнів (38 із 50 опитаних) вказали на активну участь їхніх батьків у створенні проєктів. Це свідчить про наявність тісного зв'язку між дитиною та її родиною, а також про готовність батьків долучатися до освітнього процесу й проводити спільний час із користю.

Результати анкетування, проведеного серед учителів, батьків та учнів, підтвердили як актуальність, так і ефективність впровадження проєктної технології під час вивчення зазначеного курсу. Отримані дані демонструють, що використання методу проєктів не лише оптимізує процес навчання, а й активно залучає батьків до спільної діяльності, формуючи партнерські відносини між школою та родиною.

4. Відповідно четвертого завдання дослідження було розроблено методичні рекомендації для вчителів щодо використання технологій проєктів на уроках «Я досліджую світ». Запропоновано розгорнутий приклад алгоритму опису навчального проєкту та подано опис діяльності вчителя й учнів у межах підготовчого, практико виконавчого та заключного етапів.

Визначено ключові педагогічні умови, необхідні для ефективного формування навичок проєктної діяльності в молодших класах. До них належать: створення сприятливого емоційного клімату, заснованого на доброзичливості, довірі та взаємній повазі; добір навчального змісту, що відповідає «зоні найближчого розвитку» учнів; урахування вікових та

психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку; опора на індивідуальний досвід кожного учня як суб'єкта навчальної діяльності; поетапне формування основних елементів проєктної роботи; розвиток пізнавального інтересу до проєктної діяльності; систематичне підвищення рівня самостійності у виконанні завдань; гармонійне поєднання індивідуальних і групових форм роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/praghnennj>
2. Алексеев В. Проекти в початковій школі. *Початкова освіта*. 2018. №17. С. 39-43.
3. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків: Ранок, 2019. 120 с.
4. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків: Ранок, 2020. 136 с.
5. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків: Ранок, 2018. 80 с.
6. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Харків: Ранок, 2018. 80 с.
7. Білик В. Проектна діяльність – основа розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Початкова школа*. 2013. №5. С. 6-9.
8. Большакова І. Студія онлайн-освіти EdEra. Інтегрований курс «Я досліджую світ». *Навчання на основі запитів*. URL: <https://edera.gitbooks.io/glossary/6/world.htm>. 2018
9. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно-орієнтованого навчання. *Початкова школа*. 2013. № 10. С. 1-5.
10. Василець Я. Є. Особливості використання проектної діяльності під час викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Біологічні дослідження – 2021: збірник наукових праць*. Житомир, ПП «Євро-Волинь»: 2021. С. 410-413.

11. Василюк Я. Є. Формування умінь проєктного навчання на урках «Я досліджую світ» засобами підручників. *Інноваційна педагогіка*. Одеса: Гельветика, 2021. № 40. С. 67-72.
12. Вдовенко В. В., Агеєва О. В. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ : Грамота, 2020. 128 с.
13. Вдовенко В. В., Котелянець Н. В., Агеєва О. В. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ: Грамота, 2020. 128 с.
14. Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ: Світич, 2018. 128 с.
15. Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ: Світич, 2018. 128 с.
16. Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Світич, 2019. 128 с.
17. Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ : Світич, 2019. 128 с.
18. Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Світич, 2020. 144 с.
19. Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ : Світич, 2020. 144
20. Гільберг Т. Г., Гарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної

- середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків: Генеза, 2018. 112 с.
21. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Харків: Генеза, 2018. 112 с.
 22. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Харків: Генеза, 2019. 144 с.
 23. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Харків: Генеза, 2019. 144 с.
 24. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ: Генеза, 2020. 160 с.
 25. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Гнатюк О. В., Павич Н. М. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ: Генеза, 2020. 160 с.
 26. Грущинська І. В., Хитра З. М. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. К.: УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.
 27. Грущинська І. В., Хитра З. М. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. К. : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.
 28. Грущинська І. В., Хитра З. М., Дробязко І. І. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. К. : УОВЦ «Оріон», 2018. 112 с.
 29. Грущинська І. В., Хитра З. М., Дробязко І. І. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. К. : УОВЦ «Оріон», 2018. 112 с.
 30. Даніліна І. В. Навчальні проекти у початковій школі. Харків: Основа,

2016. 160 с.
31. Галян О.І. Орієнтири психолого-педагогічного супроводу розвитку суб'єктності учня. *Науковий вісник ХДУ серія психологічні науки*. № 4, 2018, С.88-93.
 32. Гільберг Т. Г. «Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі». Навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2021, 160 с
 33. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах ЗЗСО на основі компетентнісного підходу : навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2020. 256 с.
 34. Державний стандарт початкової освіти. (2018 р.). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>
 35. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укладач Н.П. Наволокова. Х.: Основа, 2011. 176 с.
 36. Закон України про освіту, 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
 37. Зеленська О. Використання інноваційних технологій на уроках у початковій школі. 2013. № 15. С.47-48.
 38. Ільченко О.Г. Проєктне навчання в інтегрованому курсі «природознавство» як умова міжмодульних зв'язків курсу. *Технології інтеграції змісту освіти*. Вип. 7. 2017. С. 28–33.
 39. Кириленко О. С., Барнич О. В., Мамчич О. Б. Практичний аспект формування навичок 4К на уроках читання в НУШ. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2021. № 32. С. 29-32.
 40. Кириленко О. С. Умови формування навичок 4К в НУШ. URL: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ksdpounush/paper/viewFile/337/33>
 41. Коваль В.О., Василець Я.Є. Формування умінь проєктного навчання на уроках «Я досліджую світ» засобами підручника. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 40: Вид-во Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2021. С.67-72. <https://doi.org/10.32843/2663->

6085/2021/40.14

42. Коваль В.О., Василець Я.Є. Формування умінь проєктного навчання на уроках «Я досліджую світ» засобами підручника. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 40: Вид-во Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2021. С.67-72. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/40.14>
43. Коваль В, Сергієнко Н., Стрілецька Н. Тренінг-марафон «Від майбутнього вчителя до школи майбутнього». Чернігів: Педагогічні обрії, 2017. № 4-5. С. 62-82.
44. Корнієнко М. М., Крамаровська С. М., Зарецька І. Т. Я досліджую світ: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Харків : Ранок, 2019. 120 с.
45. Коберник О.М. Проектна технологія: теорія, історія, практика: монографія / О.М. Коберник. Умань: ПП Жовтий О.О., 2012. 229 с.
46. Комар Т. В. Методологія проєктної діяльності: теоретичний аспект. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013, №2(8). С. 102-107.
47. Концепція Нової української школи (2018). URL: <https://nus.org.ua/wpcontent/uploads/2017/07/konczepczya>
48. Корнієнко М. М., Крамаровська С. М., Зарецька І.Т. Я досліджую світ: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Харків: Ранок, 2020. 136 с.
49. Мачача Т. С. Дизайн і технології. НУШ 1 клас: навчально-методичний посібник для вчителя. Київ : Видавництво «Освіта», 2020. 64 с.
50. Мельниченко С., Коваль В. Впровадження екологічних проєктів у практику початкової школи. *Тези III Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи»*. Дрогобич : Просвіт, 2015. С. 238-239.
51. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»: практико-

- орієнтований модуль: навчально-методичний посібник / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад.: Т. Я. Грітченко, О. В. Лоюк. Умань : ВПЦ «Візаві», 2023.
52. Морзе Н. В., Барна О. В. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. К. : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.
 53. Морзе Н.В., Барна О.В. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. К. : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.
 54. Нова українська школа : poradnik для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
 55. Онопрієнко О. Проектна технологія як засіб компетентнісно-орієнтованого навчання. *Учитель початкової школи*. 2013. № 1. С.2- 6.
 56. Організація проектної діяльності екологічного спрямування в початковій школі: навчально-методичний посібники / упорядники: Коваль О. В., Карпенко О. Ф. Чернігів : Десна Поліграф, 2020. 96 с.
 57. Пахомова Н.Ю. Проектна діяльність: навчальний посібник. Харків: Ранок, 2016. 273 с.
 58. Пискун О.М. Методика трудового навчання. Проектна технологія навчання: Навчально-методичний посібник до виконання практичних робіт для студентів спеціальності «Середня освіта. Трудове навчання та технології». Чернігів: ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка. 2017. 88 с.
 59. Тараненко С. П. Інтеграція навчальних предметів як засіб формування в учнів початкової школи цілісності сприйняття навколишнього світу. URL: <http://library.ippro.com.ua>. 2017
 60. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. Київ : ТД «Освіта-Центр+», 2018. 240 с. (О. Савченко).
 61. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. Київ : ТД «Освіта-Центр+», 2018. 240 с. (Р. Шиян).

62. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 3-4 класи. Київ : ТД «Освіта-Центр+», 2018. 240 с. (О. Савченко).
63. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 3-4 класи. Київ : ТД «Освіта-Центр+», 2018. 240 с. (Р. Шиян).
64. Торубара О. М. Використання інноваційних технологій в навчальному процесі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів : ЧНПУ, 2011. Вип. 83. С. 220-223.
65. Савченко О. Метод проектів на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2015. № 11. С. 26-30.
66. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2012. 504с.
67. Савченко О.Я. Уміння вчитися - ключова компетентність молодшого школяра. Київ: Педагогічна думка, 2014. 176 с.
68. Чепіль М.М. Педагогічні технології: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2012. 224с.
69. Щекатунова Г. Д. Проектна діяльність у початковій школі, (2021).. URL: http://ippo.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2015/08/proektna_dijalnist_u_pochatkovij_shkoli.doc
70. Adriyawati A., Utomo E., Rahmawati Y., Mardiah A. Steam-project-based learning integration to improve elementary school students' scientific literacy on alternative energy learning. *Universal Journal of Educational Research*, 2020, №8(5), Pp.1863-1873. <https://doi.org/10.13189/ujer.2020.080523>
71. Bui T. T., Duong G. T. H., Kieu M. H., Pham T. L., Nguyen T. A. M., Luu T. D., & Thuy T. Application of Project-based Learning for Primary Teachers-A New Direction in Professional Training at Pedagogical Universities and Colleges in Vietnam. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 2020, №24(4), 7169-7179. <http://dx.doi.org/10.37200/IJPR/V24I4/PR2020532>
72. Indrawan E., & Jalinus N. Review project based learning. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 2029, №8(4), Pp. 1014-1018. URL: https://www.ijsr.net/get_abstract.php?paper_id=ART20196959 17.

73. Izatulloyevich O. F. Methods of teaching natural sciences to primary school pupils on the basis of a competent. *Palarch's Journal Of Archaeology Of Egypt/Egyptology*, 2020, №17(6), Pp.14520-14539. URL: <https://archives.palarch.nl/index.php/jae/article/view/4589>
74. Ostrovska M., Margitych K, Bryzhak N., Bopko I., Bedevelska M.. The Use of Creative Projects Method by Primary School Teachers as a Means of Enhancing the Learning Motivation. *Journal for Educators, Teachers and Trainers*, Vol. 2023, №14(2). Pp. 487-499.
75. Tangirqulov E. Forms and methods of innovative approach to improvement of primary school lessons. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 2022, №3(6), Pp.1501-1508. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/UBXR3>
76. Wardani A. D., Gunawan I., Kusumaningrum D. E., Benty, D. D. N., Sumarsono R. B., Nurabadi A., & Handayani L. Student learning motivation: a conceptual paper. *In 2nd Early Childhood and Primary Childhood Education*. 2020, Pp. 275-278. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.201112.049>

ДОДАТКИ

Додаток А
Дидактичні можливості підручників «Я досліджую світ»
щодо тематики проєктів для учнів 1–3 класів

Назва підручника	Теми проєктів	Інтеграція галузей
1	2	3
1 клас		
Я досліджую світ. Підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2 частинах). Частина 1 / Грущинська І.В., Хитра З.М. Київ : УОВЦ «Оріон», 2018. 112 с. Частина 2 / Морзе Н.В., Барна О.В. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 112 с. За типовою програмою О.Я. Савченко	Родинний проєкт «Історія мого життя»	Історична
	Родинний проєкт «Створення власного родоводу»	Історична
	Родинний проєкт «Досліджуємо історію свого будинку, вулиці, села або міста»	Історична, громадянська
	Родинний проєкт «Мої друзі рослини і тварини»	Історична, громадянська
Я досліджую світ. Підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2 частинах). Частина 1 / Волощенко О.В., Козак О.П., Остапенко Г.С. Київ : Світич, 2018. 128 с. Частина 2 / Волощенко О.В., Козак О.П., Остапенко Г.С. Київ : Світич, 2018. 128 с. За типовою програмою Р.Б. Шияна	Створити «паспорт» школяра	Мовно-літературна
	Малюнок «Шкільне подвір'я»	Технологічна, мистецька
	Створити «Колекцію осіннього листя»	Природнича, технологічна
	Створити родинне дерево	Історична
	Створити театр тіней і показати виставу	Технологічна, соціальна, громадянська
	Скласти правила користування водою	Природнича, здоров'язберезувальна.
	Виготовити годиннику	Природнича, технологічна
Зробити книгу «Корисні та шкідливі продукти»	Технологічна, здоров'язберезувальна	
2 клас		
Я досліджую світ. Підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2 частинах). Частина 1 / Грущинська І.В.,	Родинний проєкт «Коли я почувуюся щасливо й безпечно?»	Здоров'язберезувальна
	Родинний проєкт «Які птахи прилітають до моєї годиннички взимку?»	Природнича
Хитра З.М. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с. Частина 2 / Морзе Н.В., Барна О.В. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с. За типовою програмою О.Я. Савченко	Родинний проєкт «Яку країну я мрію відвідати?»	Історична
	Родинний проєкт «Яка пора року мені подобається найбільше?»	Природнича
Я досліджую світ. Підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2 частинах). Частина 1 / Волощенко О.В., Козак О.П., Остапенко Г.С. Київ : Світич, 2019. 128 с. Частина 2 / Волощенко О.В., Козак О.П., Остапенко Г.С. Київ : Світич, 2019. 128 с. За типовою програмою Р.Б. Шияна	Індивідуальний проєкт «Як я змінився/змінилася за час навчання у школі»	Громадянська, соціальна
	Скласти розпорядок дня	Здоров'язберезувальна, математична
	Створити колаж «Улюблені фото»	Мовно-літературна, технологічна
	Скласти календар «Дні народження друзів»	Математична
	Дослідити «Чим особлива дата твого народження?»	Історична
	Створити родинне дерево	Історична
	Проєкт «Видатні винахідники»	Історична
	Підготувати доповідь «Як черв'яки допомагають людям?»	Природнича
Щоденник «Найцікавіші моменти відпочинку влітку»	Природнича, технологічна	

3 клас		
Я досліджую світ. Підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2 частинах). Частина 1 / Грущинська І.В., Хитра З.М. Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с. Частина 2 / Морзе Н.В., Барна О.В. Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с. За типовою програмою О.Я. Савченко	Родинний проєкт «Життя без обмежень. Як досягають успіху люди з інвалідністю?»	Здоров'язбережувальна
	Родинний проєкт «Моя добра справа для неживої природи. Яку цінність мають повітря, вода, гірські породи та ґрунти для людини?»	Природнича
	Родинний проєкт «Моя добра справа для живої природи. Яку цінність становлять рослини, тварини, гриби та бактерії для людини?»	Природнича
	Родинний проєкт «Славетні українці й українки. Як мої співвітчизники й співвітчизниці змінювали та змінюють світ на краще?»	Історична
	Створити колекцію «Дари осені»	Природнича
	Створити модель глобуса	Природнича
	Створити плакат «Охорона природи»	Природнича
Я досліджую світ. Підручник інтегрованого курсу для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2 частинах). Частина 1 / Волощенко О.В., Козак О.П., Остапенко Г.С. Київ : Світич, 2020. 144 с. Частина 2 / Волощенко О.В., Козак О.П., Остапенко Г.С. Київ : Світич, 2020. 144 с. За типовою програмою Р.Б. Шияна.	Дослідницький проєкт «Павутинка на шкільному подвір'ї»	Природнича, технологічна
	Міні-проєкт «Тваринка з Подільського зоопарку»	Природнича
	Дослідницький проєкт «Кристал»	Природнича, технологічна
	Пошукова робота «Тварини і рослини мільйони років тому»	Історична, природнича
	Виготовити Червону книгу класу	Природнича, технологічна
	Підготувати розповідь «Водоспади Закарпаття»	Природнича, історична
	Дослідницький проєкт «Чарівні квіти»	Природнича, технологічна
	Дослідницький проєкт «Вулкан у банці»	Природнича, технологічна
	Проєкт «Відомі пращури»	Історична, технологічна
	Дослідницький проєкт «Голоси вітру»	Природнича, технологічна
	Дослідницький проєкт «Спостереження за пташками»	Природнича
	Підготувати доповідь «Історичні об'єкти твого населеного пункту»	Історична
	Дослідницький проєкт «Вирощування квасолі»	Природнича, технологічна
	Доповідь «Як рослини/тварини передбачають погоду»	Природнича, історична
	Дослідницький проєкт «Надійний сховок»	Природнича, технологічна
	Пошукова діяльність «Гетьман Б. Хмельницький»	Історична.
	Виготовити лепбук «Тарас Шевченко»	Історична, технологічна.
	Дослідницький проєкт «Незвичайні мильні бульбашки»	Природнича, технологічна.
	Створити плакат «Мої успіхи за рік»	Історична, технологічна.

Додаток Б

Анкета для вчителів

Шановний учасник опитування, просимо Вас відповісти на представлені нижче питання. Ваші відповіді допоможуть в дослідженні проблеми використання проєктної діяльності в навчальному процесі. Опитування має анонімний характер, і отримані дані будуть використані тільки в узагальненому вигляді.

Оберіть один варіант відповіді.

1. Стаж Вашої педагогічної діяльності

- a) 0-3 роки;
- b) 4-10 років;
- c) 11-20 років;
- d) понад 20 років.

2. Чи знайомі ви з поняттям «проєктне навчання»?

a) це метод, навчаючись за яким, учні, певний час досліджуючи і реагуючи на справжні, цікаві та складні питання, отримують потрібні знання та навички.

b) якісний метод дослідження, який дає можливість вивчати людей у їхньому природному середовищі, у повсякденних життєвих ситуаціях.

c) відтворення якого-небудь явища або спостереження за новим явищем у певних умовах з метою вивчення, дослідження.

3. Яке твердження найбільшою мірою відображає Ваш досвід використання проєктної технології у власній педагогічній діяльності?

- a) ніколи не використовував;
- b) намагався використати, але не дуже успішно;
- c) успішно використовував один чи кілька разів;
- d) постійно та успішно використовую.

4. Чи вважаєте Ви, що дана технологія є ефективнішою за традиційні технології навчання у професійній освіті у більшості випадків?

- a) так;
- b) ні.

5. Чи вдосконалюєте Ви своє вміння володіння проєктною технологією?

- a) так;
- b) ні.

6. Яким чином Ви удосконалюєте своє вміння володіння проєктною технологією?

- a) вивчаю наукову літературу;
- b) втіляю більше проєктів на практиці;
- c) вивчаю досвід педагогів і використовую отримані знання на практиці;
- d) свій варіант.

7. Чи вважаєте Ви доцільним використання проєктної технології на уроках «Я досліджую світ»?

- a) так;
- b) ні.

8. Чи допомагає проєктна діяльність краще засвоїти матеріал в процесі викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»?

- a) так;
- b) ні;
- c) частково.

9. У чому Ви бачите перевагу проєктного навчання?

- a) активізується творча діяльність учнів;
- b) робота в групі;
- c) є кінцевий результат (журнал, презентація, проєкт);
- d) свій варіант.

10. У чому, на Ваш погляд, полягають недоліки (обмеження) проєктної технології навчання?

- a) реалізація проєкту вимагає багато часу;
- b) не всі учасники проєкту зацікавлені у його створенні;
- c) неможливо спланувати кінцевий результат;
- d) свій варіант.

Додаток В

Анкета для батьків учнів початкової школи

Шановний учасник опитування, просимо Вас відповісти на представлені нижче питання. Ваші відповіді допоможуть в дослідженні проблеми використання проєктної діяльності в навчальному процесі. Опитування має анонімний характер, і отримані дані будуть використані тільки в узагальненому вигляді.

Оберіть один варіант відповіді.

1. Ваш вік:

- a) до 30 років;
- b) 30-40 років;
- c) 41-50 років;
- d) старше 50 років.

2. На Вашу думку, що означає поняття «проєктна діяльність»?

a) це метод, навчаючись за яким, учні, досліджують і реагують на цікаві питання, вирішують проблемні ситуації, створюють певний результат роботи (плакати, книги, лепбуки);

b) виконання домашнього завдання вдома;

c) не знаю значення цього поняття, тому не можу відповісти.

3. Чи вважаєте Ви, що дана технологія є ефективнішою за традиційне навчання?

a) так;

b) ні;

c) важко відповісти.

4. Чи вважаєте Ви роботу над проєктом більш цікавою, корисною, ніж інші форми виконання завдань?

a) так;

b) ні;

c) важко відповісти.

5. Чи допомагали Ви своїй дитині у створенні проєкту?

a) так;

b) ні.

6. Як часто Ви допомагали своїй дитині створювати проєкти?

a) досить часто;

b) час від часу;

c) дуже рідко;

d) взагалі не допомагали.

7. Чи доцільно використовувати проєктну технологію з предмету «Я досліджую світ»?

a) так;

b) ні;

c) важко відповісти.

Додаток Г

Анкета для учнів початкової школи

Клас ____

Обери один варіант відповіді.

1. Що таке проєкт?

- a) звичайний урок;
- b) пошук цікавої інформації, її опрацювання, створення результату;
- c) спостереження за явищами природи.

2. Чи цікаво тобі працювати з проєктом?

- a) так;
- b) ні.

3. Який етап роботи з проєктом для тебе найбільш цікавий?

- a) опрацювання інформації;
- b) створення доповіді;
- c) виготовлення виробів, презентацій, малюнків;
- d) презентація результату.

4. Чи бажаєш ти частіше працювати з проєктами?

- a) так;
- b) ні.

5. Чи допомагали вам батьки у створенні проєктів?

- a) так;
- b) ні.

Додаток Д

Конспект уроку з використанням проєктної технології інтегрованого курсу « Я досліджую світ» (за підручником «Я досліджую світ» авторів В. В. Вдовенко, Н. В. Котелянець, О. В. Агєєва)

3 клас

Тема. Що треба робити, щоб зберегти чисте повітря? (с. 34-36).

Мета: розповісти учням про чинники забруднення повітря, допомогти навчитися аналізувати, порівнювати та робити висновки; необхідність охорони повітря від забруднень, виховувати дбайливе ставлення до природи.

Обладнання: м'ячик, ілюстрації забруднення повітря та збереження, презентація, мультимедійна дошка.

Тип уроку: комбінований.

План уроку

1. Організаційний момент - 1 хв.
2. Фенологічні спостереження - 3 хв.
3. Актуалізація опорних знань, мотивація навчальної діяльності - 5 хв.
4. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку - 2 хв.
5. Сприйняття та осмислення нового матеріалу - 15 хв.
6. Фізкультхвилинка - 1 хв.
7. Закріплення матеріалу в процесі практичної діяльності - 10 хв.
8. Повідомлення домашнього завдання - 1 хв.
9. Підсумок уроку - 2 хв.

Хід уроку

I. Організаційний момент (1 хв.)

Щоб урок пройшов не марно,

Треба сісти рівно, гарно.

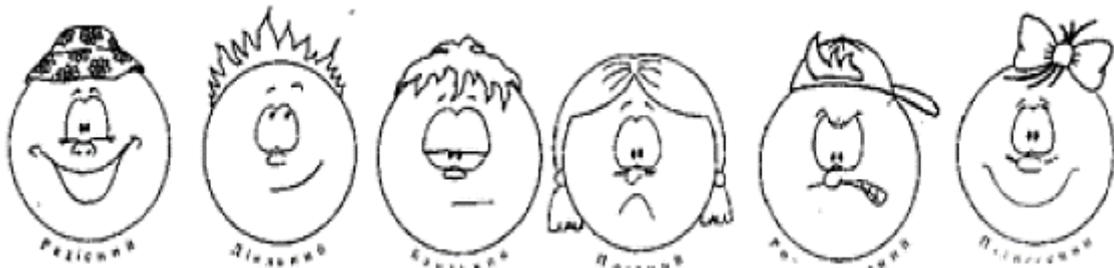
І довкола озирнутись,

І сусіду посміхнутись.

І щоб нам знання здобути –

Треба всім уважним бути!

- У вас на столі лежати картки настрою. Позначте на них який у вас зараз настрій.

II. Фенологічні спостереження (1 хв.)

1. Виступ синоптика

Учень розповідає про температуру повітря, вітер, стан неба, опади.

(- *Сьогодні досить холодно, вітру не має, опадів теж, небо хмарне і пасмурною.*)

Свої спостереження синоптик позначає в «Календар погоди».

2. Фенологічна сторінка

(Звіт синоптика. Аналіз показників погоди: стану неба, хмарності, опадів, температури повітря, вітру; висоти сонця над горизонтом)

- А який прогноз погоди саме для нашого класу?

- За даними гідрометеоцентру на сьогоднішній день у 3 класі очікується такий прогноз погоди: безхмарне небо на уроці, сильний вітер від піднятих рук та глибоких знань. Синоптична лабораторія бажає: нехай проблеми та незгоди не роблять вам в житті погоди.

III. Актуалізація опорних знань, перевірка домашнього завдання (6 хв.)

1. Гра «М'ячик» (Слайд 3-4)

- Я задаю питання і кидаю м'ячик, хто спіймав – відповідає.

- Пригадай. Які властивості має повітря? (*Прозоре, безбарвне, не має запаху, кольору.*)

- Як люди використовують повітря? (*Дихають, виробляють енергію.*)

- Які є сучасні літальні апарати? (*Літаки, повітряні кулі, дельтаплан.*)

- Для чого люди їх придумали? (*Спосіб переміщення, зручність.*)

- Хто їх створив? (*Брати Райт, Альберто Самсон-Дюмон, Віктор Татен.*)

IV. Повідомлення теми і мети уроку, мотивація навчальної діяльності (2 хв.)

1. Бесіда

- Повітря погано проводить тепло. Цю властивість повітря можна спостерігати в природі. Взимку шерсть тварин стає густішою, а в птахів з'являється пух. Між густими шерстинками і пушинками є повітря, воно зберігає тепло. Люди та тварини дихають повітрям, а видихають вуглекислий газ.

- Усім потрібне чисте повітря.

- Сьогодні на уроці ми поговоримо саме про це, а щоб наші знання залишилися на довше ми попрацюємо в незвичній формі. Складіть невеличкий пазл і ви дізнаєтеся, як саме ми будемо працювати.

Проект

- Яке слово вийшло? (*Проект.*)

- Тож сьогодні ми будемо створювати проєкт, саме створимо власну книгу «Чисте повітря». Деякий матеріал у неї вже є, назви розділів існують, але нам багато чого треба заповнити самостійно, тому починаємо нашу роботу.

V. Сприйняття та осмислення нового матеріалу (15 хв.)

1. Розповідь вчителя з елементами бесіди. Робота за підручником (с. 34-36)

1. сторінка книги «Що забруднює повітря?»

- Усім потрібне чисте повітря. Люди та тварини дихають повітрям, а видихають вуглекислий газ. У великих містах повітря дуже забруднене через надмірну кількість автомобілів, заводських труб, які викидають у повітря пили шкідливі речовини. Повітря забруднюють лісові пожежі, багаття, особливо восени, коли спалюють опале листя та бур'яни.

- За малюнками розкажи, що забруднює повітря. Помісти ці малюнки в книгу.

- Переважно з чиєї вини відбувається забруднення повітря?

- Забруднення повітря відбувається переважно з вини людей. Щоб не забруднювати та зберегти повітря чистим, на підприємствах установлюють пристрої, які «ловлять» пил, сажу й отруйні гази.

Розглянути і вклеїти відповідні світлини.

2 сторінка книги «Як зберегти чисте повітря?»

- Що людина може робити для того, щоби повітря було чистішим?

- Нині люди розробили електро-автомобілі, які не забруднюють повітря використовують сонячну енергію, енергію води та вітру, аби не спалювати кам'яне вугілля і деревину. Люди озеленюють міста й села. Рослини вважають

зеленими легенями планети Наприклад, чотири великих дерева протягом доби можуть забезпечити киснем одну людину. Одна тополя виділяє стільки кисню, як три липи, чотири сосни або сім ялин.

Розглянути і вклеїти малюнки, що можливо робити, щоб не забруднювати повітря.

3 сторінка книги «Розв'язи задачу»

- Чотири великих дерева протягом доби можуть забезпечити киснем одну людину.

Розв'язи задачу

У місті восени зрізали 26 старих тополь, 8 сосон і 21 ялину. На їхнє місце треба посадити молоді деревця, щоб забезпечити місто чистим повітрям. Які варіанти можливі, щоб замінити старі дерева? *(Можливо посадити невелику кількість тополь, або тополі разом з соснами. Можна залишити так як є і висадити ту кількість дерев і їх види, які зрізали.)*

Запиши розв'язки на сторінку.

4 сторінка з книги «Корисні ігри»

- Прогулянки та тренування на свіжому повітрі приносять більшу користь, ніж перебування в приміщенні. Бажано частіше відпочивати за містом, у лісі, парках, на березі водойм, там де є зелені насадження.

- Розглянь світлини. Як відпочивають діти? *(Рухливі ігри і настільні.)*

- Які ігри корисні? *(Рухливі.)*

- Яким іграм віддаєш перевагу: рухливим чи настільним? *(Рухливим.)*

Помісти малюнки на сторінку.

5 сторінка книги «Розпорядок дня»

- Визнач, скільки часу ти перебуваєш на свіжому повітрі з понеділка до п'ятниці і вихідні - у суботу та неділю. Установи такий режим дня, щоб у тебе вистачало часу на відпочинок, рухливі ігри, покататися на велосипеді тощо. Якщо ти перебуваєш на свіжому повітрі менше, ніж 3 год на день, тобі потрібно переглянути режим дня.

Складемо розпорядок дня з урахуванням рухливих ігор. Позначте або допишіть на роздруківках те, що ви будете робити протягом дня.

7:00 – прокидаюся, заправляю ліжко

7:15 – умиваюся, чищу зуби.

7:30 – одягаюся.

7:45 – снідаю.

8:00 – збираюся.

8:20 – іду до школи.

9:00-13:00 – проводжу в школі. 112

14:00 – обідаю.

14:30 – вчу уроки.

15:15 – допомагаю матері.

16:00 – рухливі ігри на вулиці.

18:00 – настільні ігри в будинку.

19:00 – вечеря.

19:30 – чищу зуби.

20:00 – читаю книгу.

21:00 – лягаю спати.

6 сторінка книги «Рослини, що очищують повітря»

- Шкідливі речовини від транспорту накопичуються в повітрі на висоті 150 см над поверхнею землі. Тому уникай тривалих прогулянок біля автодоріг.

- Де повітря чистіше: в будинку чи надворі?

- Шкідливі речовини від транспорту накопичуються в повітрі на висоті 150 см над поверхнею землі. Тому уникай тривалих прогулянок біля автодоріг. Повітря в будинку чистіше, ніж надворі, - одна з поширених помилок. Насправді небезпек у приміщенні набагато більше: побутова хімія, цвіль, пил, що скупчився на килимах, тощо. Дослідивши повітря у квартирі, науковці зробили висновок, що воно у 25-30 разів брудніше, ніж на вулиці. Ймовірність захворіти в приміщенні в 9 разів більша, ніж надворі. Щоб у будинку повітря завжди було чистим, вирощуй кімнатні рослини. Вони не тільки прикрасять твій дім, а й сприятимуть очищенню повітря та утворенню кисню. Крім того, їх можна подарувати друзям, і тоді, можливо, вони також почнуть їх вирощувати. Щоб у будинку повітря завжди було чистим, вирощуй кімнатні рослини. Вони не тільки прикрасять твій дім, а й сприятимуть очищенню повітря та утворенню кисню.

- Розглянь світлини кімнатних рослин, які очищають повітря

- Які з них є в тебе вдома? (*Кактуси.*)

- Як ти за ними доглядаєш? (*Поливаю.*)

Помісти світлини рослин на сторінку «Рослини, що очищують повітря».

Фізкультхвилинка (1 хв.)

Сильний вітер до землі,

гне дерева молоді, (присідають).

А вони ростуть, міцніють (піднімаються).

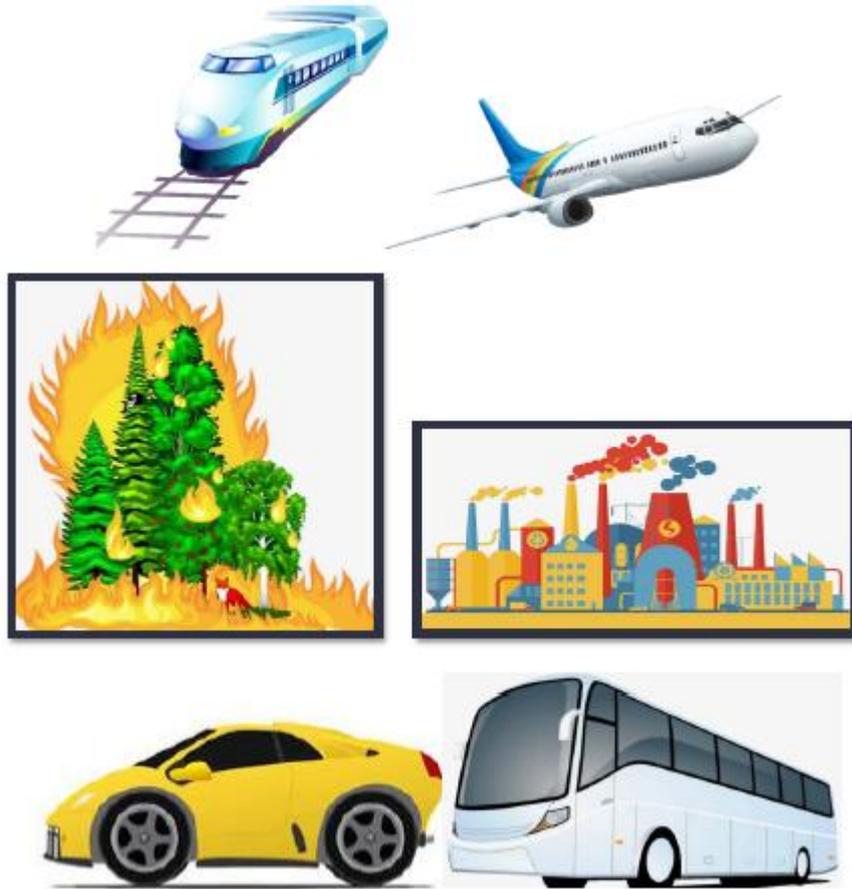
Вгору тягнуться, радіють. (встають навшпиньки, руки тягнуть вгору).

VI. Закріплення матеріалу в процесі практичної діяльності (10 хв.)

7 сторінка книги «Забруднення повітря» (Слайд 29)

- Розгляньте малюнки. Чим забруднюється наше повітря? (- *Пожежі, викиди з заводів, вирубка лісів.*)

- Що треба робити, зберегти повітря чистим? (- *Насаджувати дерева, переходити на екологічний вид транспорту.*)

- Обери місце, де відпочинок корисний для здоров'я. (*Ліс, море, гори.*)

9 сторінка книги «Асоціативний кущ»

- Створити асоціативний кущ «Чисте повітря».

Чисте повітря:

Ліс.

Поле.

Електромобілі.

Озеленення.

Кімнатні рослини.

Без диму.

Розглянути допоміжні слова і помістити їх в книгу.

10 сторінка книги «Алгоритм»

- Створити алгоритм догляду за кімнатними рослинами.

1. Світло та тепло.

2. Розпушувати ґрунт.

3. Відстояна вода для поливу.

4. Вчасне пересаджування.

5. Підживлення.

Помістити алгоритм в книгу.

- Це була остання сторінка нашої книги, ви великі молодці, нехай вона стане вашою пам'яткою про збереження повітря. Ви дуже гарно постаралися і створили неймовірний проєкт, який стане для вас пам'яткою.

VII. Домашнє завдання (1 хв.)

- Сторінки 34-36 читати і переказувати.

Творча робота

- Намалювати один з видів збереження повітря, помістити малюнки в куточок-виставку.

VI. Підбиття підсумків. Рефлексія (2 хв.)

1. Цікавинка

- Для нормальної життєдіяльності середньостатистична доросла людина пропускає через свої легені близько 20 кілограмів повітря за одну добу. Для цього ми робимо 22000 вдихів і видихів. З усього отриманого при цьому кисню чверть споживається мозком. **Чисте повітря потрібне людям, тваринам і рослинам.**

2. Оцінювання учнів. Бесіда-рефлексія

Продовжити рефлексивне коло і дай відповіді на запитання:

- Сьогодні я дізнався...

- Було цікаво...

- Було складно...

- Мені захотілося...

- Який вид роботи сподобався найбільше?

- Які почуття виникли після уроку?

- Візьміть ваші картки настрою. Позначте на них який у вас тепер настрій.

- Підніміть руку ті у кого настроій покращився протягом уроку.

- Підніміть руку ті у кого настроій не змінився протягом уроку.

- Підніміть руку ті у кого погіршився настроій протягом уроку.

Дорогі діти, ви дуже гарно працювали на уроці. Ви були уважні, працювали – старанно, виконувати всі завдання. Найактивнішими були... і отримали...

- Дякую вам за урок і бажаю, щоб ваші знання росли тільки вгору і тільки вгору.